

HISTORIA I PAMIĘĆ

Ogólny kontekst

Ze wszystkich przeprowadzonych badań związanych z nauczaniem historii wynika, że nauczyciele nie czują się odpowiednio wyposażeni i przeszkoleni w realizacji z uczniami (zwłaszcza tymi najmłodszymi) kontrowersyjnych zagadnień takich jak Holokaust, totalitaryzm, łamanie praw człowieka.¹ Pomimo dostępności dużej liczby materiałów dydaktycznych i projektów nadal oczekiwane są: szkolenia z zakresu dydaktyki historii ze szczególnym naciskiem na kwestie sprzecznego przedstawiania historii dzieciom w ich najbliższym otoczeniu i w środowisku szkolnym; szkolenia z zakresu dydaktyki historii ze szczególnym naciskiem na związki historii z zagadnieniami pamięci społecznej oraz analizy kultury pamięci; szkolenia z zakresu dydaktyki historii ze szczególnym naciskiem na prawa człowieka i obywatelstwa demokratycznego.

Zdaniem europejskiego stowarzyszenia nauczycieli historii EUROCLIO niezbędne jest nieustanne wzmacnianie nauczycieli historii ich zdolności opierania się – zwłaszcza w zakresie nauczania o kontrowersyjnych wydarzeniach historycznych - naciskom politycznym i ksenofobicznym, aby mogli kształcić obywateli krytycznych i tolerancyjnych.

Wydaje się, że biograficzno-historyczne podejście do refleksji nad demokracją, prawami człowieka i dziecka może zaoferować w tym zakresie ciekawe rozwiązania pedagogiczne. W pracy z dziećmi, zaleca się, aby rozpocząć od nastawienia do historii środowisk lokalnych, dzięki którym, dzieci stają się świadome wielowarstwowości i konfliktów, na jakich zbudowane są dzisiejsze społeczeństwa demokratyczne. Wśród kadry nauczycielskiej potrzebna jest świadomość tego, że dana narracja (rodzina i szersze środowisko) oraz konwenanse stanowią zagrożenie dla interpretacji i wykładni historycznej. Istotne jest też, aby w nauczaniu historii uwzględniać stanowisko nowych mniejszości, nie tylko na poziomie dziecka, ale także na poziomie nauczycieli oraz innych przedstawicieli społeczności mniejszościowych.

Kontekst polityki europejskiej

Edukacja w krajach Europy, w tym nauczanie historii, są częścią suwerenności państw narodowych. Aby jednak definiować wspólne priorytety dla edukacji historycznej oraz szukać skutecznych rozwiązań i narzędzi wypracowywane były (i są) dokumenty dotyczące nauki historii. Warto zwrócić uwagę na dwa z nich. Celem Europejskiej Konwencji Kulturalnej z 1954 roku było rozwijanie wzajemnego zrozumienia między narodami Europy oraz docenianie różnorodności kulturowej, ochrona kultury europejskiej i wspieranie krajowego wkładu we wspólne europejskie dziedzictwo kulturowe, przy jednoczesnym poszanowaniu podstawowych wartości. Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy dla Państw Członkowskich z 2001 roku w sprawie nauczania historii w Europie w XXI wieku odnosi cele kształcenia historycznego do celów edukacji obywatelskiej, którymi są tolerancja, wzajemne zrozumienie, dialog międzykulturowy i pojednanie (tekst dostępny na <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=234237>).

W Unii Europejskiej podejmowane są też od lat konkretne działania wspierające edukację historyczną. W programie „Europa dla obywateli” w ramach komponentu „Pamięć europejską” dąży się do pogłębiania wiedzy obywateli na temat Unii, jej historii i

¹ Projekt Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA): *Odkryć przeszłość przed przyszłością. Badania na temat roli historycznych miejsc i muzeów w nauczaniu o Holokauście oraz nauczaniu o prawach człowieka w UE.*

zróżnicowania, oraz podnoszenia świadomości na temat pamięci, wspólnej historii i wartości oraz refleksji nad europejską różnorodnością kulturową. W programie wspierane są m.in. projekty skupiające się na przyczynach pojawienia się reżimów totalitarnych w historii nowożytnej Europy i uczczeniu pamięci ich ofiar. Komponent „Pamięć europejska” kieruje także uwagę na inne znaczące wydarzenia i punkty w najnowszej historii Europy.

Aktywność: Pamiętnik z sześciu słów

Czas: 45 minut (wersja krótka), kilka dni (wersja projektowa)

Wiek: 8+

Cele

Uczniowie i uczennice:

- poznają postaci historyczne analizując je pod różnymi aspektami;
- analizują, gromadzą, selekcionują i przetwarzają informacje z różnych źródeł;
- współpracują w grupie;
- dobierają odpowiednie formy wyrazu.

Materiały dydaktyczne:

- materiały merytoryczne opracowuje nauczyciel w zależności od wybranego tematu/postaci historycznej itp.
- dostęp do Internetu
- flamastry, papier, klej, kolorowe karteczki

Metodologia/Uwagi

Zajęcia oparte są o ideę *Six Words Memoirs*. Idea polega na zamknięciu w sześciu słowach (ani mniej, ani więcej!) jakiejś treści, najczęściej o charakterze biograficznym. Wymaga zwięzłości i wydobywania tego, co najistotniejsze w intrygującej formie. Przekazowi „w słowach” (ale i „między słowami”, bo skrótowość wymusza niejednokrotnie pewną poetyckość przekazu) powinna towarzyszyć wypracowana forma graficzna. Szczegóły realizacji opisano w poniższym scenariuszu (zwłaszcza wersja projektowa warta jest docenienia, ponieważ angażuje wiele różnych umiejętności, poczynając od pisania, poprzez wyszukiwanie informacji, wykorzystywanie technik informatycznych, po ocenę wzajemną i współpracę w grupie).

Zajęcia realizowane mogą być na trzy sposoby. Wersja podstawowa wymaga wykorzystania materiałów załączonych do scenariusza i realizowana podczas jednej lekcji. Wersja rozszerzona wymaga dostępu do komputerów i Internetu - realizacja wymaga jednej godziny lekcyjnej. Wersja projektowa pozwala najlepiej wykorzystać potencjał metody „pamiętnik z sześciu słów” - realizacja projektu nie powinna zająć więcej niż tydzień.

Warto pamiętać i podkreślić we wprowadzeniu dla uczniów i uczennic, że tworzenie „pamiętnika z sześciu słów” nie polega na wybraniu najważniejszego zdania albo na znalezieniu sześciu słów kluczowych. Owszem, w efekcie może i tak się zdarzyć, nie powinno to być jednak założenie wstępne, czyli strategia wytwórcza. Napisz pamiętnik z sześciu słów oznacza: stwórz spójną całość, która odda (w zestawieniu z obrazem) to, co w Twoim odczuciu jest istotą jakiegoś tematu; zmierzaj zatem do osobistej, niekiedy aforystycznej, interpretacji ważnego wątku. Do tej trudnej roboty przygotowuje nas pisanie SMS. Zarazem wymaga ona chwili zastanowienia i wysiłku.

Przebieg

Erasmus+

The project ENGAGE has been funded with support from the EU-ERASMUS+ programme [2014-1-FR01-KA200-008747]. This publication reflects the views of the authors only and the European Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Wersja 1 (45 minut)

1. Nauczyciel(ka) przedstawia uczniom cele zajęć: *dowiecie się więcej o wybranej postaci historycznej; poćwiczycie się w pracy dziennikarza, który analizuje materiał, redaguje go i prezentuje; porozmawiacie o tym, co sprawia, że jakaś forma bardziej nas porusza, niż inna.*

Następnie wyjaśnia zasady pracy i rozdaje instrukcje uczniom i uczennicom.

2. Zadaniem każdego ucznia jest stworzenie opowiadania z sześciu słów na jeden z tematów dotyczących wybranej postaci. Uczniowie/uczennice wykorzystują materiały wybrane przez nauczyciela. Mogą też samodzielnie określić temat bazując na wiedzy własnej lub informacjach dostarczonych przez nauczyciela (np. wycinki prasowe).

Zadanie to może być realizowane indywidualnie lub w małej grupie.

Aby je wykonać uczniowie zapoznają się z przygotowanym przez nauczyciela materiałem a potem przygotowują opis, korzystając ze słowników i sprawdzając synonimy oraz antonimy. Tworzą warianty opowiadania oparte na synonimach (ewentualnie antonimach), eksperymentując ze słowami, szykiem i interpunkcją. Zwróć uwagę uczniów na to, by pamiętali, przy tym, że tekst z sześciu słów raczej obrazuje niż opowiada, a więc nie jest po prostu superstreszczeniem.

3. Uczniowie/uczennice dobierają się w pary (ewentualnie łączymy grupy po dwie), aby udzielić sobie informacji nt. odbioru przygotowanych wariantów. Należy - w odniesieniu do projektów kolegów - sformułować odpowiedzi na trzy pytania: *Który wariant opowiadania jest najbardziej przystępny i dlaczego? Który wariant opowiadania najlepiej oddaje autorską ideę (tak jak ją rozumieją) i dlaczego? Który wariant opowiadania najbardziej porusza emocjonalnie czytelnika i dlaczego?*
4. Następnie uczeń/uczennica (grupa) wybiera wariant, który uznał za najlepszy. Zapisują wybrany wariant pamiętnika na kartce A3.
5. Nauczyciel(ka) zapisuje na tablicy lub umieszcza na ścianie tematy wokół których koncentrowała się praca uczniów. Pod każdym tematem warto powiesić tekst, który do niego wprowadzał. Niżej uczniowie i uczennice umieszczają wybrany przez siebie wariant „pamiętnika” (zgodnie z tym, którego tematu dotyczył). Teraz każdy może zapoznać się ze wszystkimi pamiętnikami.
6. Nauczyciel(ka) udostępnia każdemu uczniowi komplet materiałów biograficznych i zachęca do lektury w kontekście przygotowanych w klasie pamiętników.

Wersja 2 (45 minut + dostęp do internetu)

1. Nauczyciel(ka) przedstawia uczniom cele zajęć: *dowiecie się więcej o wybranej postaci historycznej; poćwiczycie się w pracy dziennikarza, który analizuje materiał, redaguje go i prezentuje; porozmawiacie o tym, co sprawia, że jakaś forma bardziej nas porusza, niż inna.*

Następnie wyjaśnia zasady pracy i rozdaje instrukcje uczniom i uczennicom.

2. Zadaniem każdego ucznia jest stworzenie opowiadania z sześciu słów na jeden z tematów dotyczących wybranej postaci. Uczniowie/uczennice wykorzystują materiały wybrane przez nauczyciela. Mogą też samodzielnie określić temat bazując na wiedzy własnej lub informacjach dostarczonych przez nauczyciela (np. wycinki prasowe). Prowadzą własną kwerendę w Internecie. Zadanie może być realizowane w małej grupie.

Aby je wykonać uczniowie zapoznają się z przygotowanym przez nauczycielem materiałem a potem przygotowują opis, korzystając ze słowników i sprawdzając synonimy oraz antonimy. Tworzą warianty opowiadania oparte na synonimach (ewentualnie antonimach), eksperymentując ze słowami, szykiem i interpunkcją. Zwróć uwagę uczniów na to, by pamiętali, przy tym, że tekst z sześciu słów raczej obrazuje niż opowiada, a więc nie jest po prostu superstreszczeniem. Etap ten warto wydłużyć, jeżeli działanie 1 zajęło mniej czasu.

3. Następnie uczniowie/uczennice dobierają się w pary (ewentualnie łączymy grupy po dwie), aby udzielić sobie informacji nt. odbioru przygotowanych wariantów. Należy - w odniesieniu do projektów kolegów - sformułować odpowiedzi na trzy pytania: *Który wariant opowiadania jest najbardziej przystępny i dlaczego? Który wariant opowiadania najlepiej oddaje autorską ideę (tak jak ją rozumieją) i dlaczego? Który wariant opowiadania najbardziej porusza emocjonalnie czytelnika i dlaczego?*
4. Uczeń/uczennica (grupa) wybiera wariant, który uznał za najlepszy. Nauczyciel(ka) udostępnia wcześniej przygotowany blog (witrynę), gdzie umieścić(a) wcześniej tematy i teksty wprowadzające. Uczniowie i uczennice umieszczają na blogu wybrany przez siebie wariant „pamiętnika” (zgodnie z tym, którego tematu dotyczył). Jeżeli uczniowie wybrali temat inny, niż przewidziane tworzą osobny wpis z linkami do materiałów, z których korzystali. Teraz każdy może zapoznać się ze wszystkimi pamiętnikami.
5. Nauczyciel(ka) udostępnia każdemu uczniowi komplet materiałów biograficznych i zachęca do lektury w kontekście przygotowanych w klasie pamiętników. Proponuje ewentualne dodanie nowych pamiętników na blogu.

Wersja 3 (45 minut + projekt edukacyjny)

1. Nauczyciel(ka) przedstawia uczniom cele zadania: *dowiecie się więcej o wybranej postaci historycznej; poćwiczcie się w pracy dziennikarza, który analizuje materiał, redaguje go i prezentuje; porozmawiacie o tym, co sprawia, że jakaś forma bardziej nas porusza, niż inna.*

Następnie wyjaśnia zasady pracy i rozdaje instrukcje uczniom i uczennicom.

2. Zadaniem każdego ucznia jest stworzenie opowiadania z sześciu słów na jeden z tematów dotyczących wybranej postaci. Mogą też samodzielnie określić temat bazując na wiedzy własnej lub informacjach dostarczonych przez nauczyciela (np. wycinki prasowe). Prowadzą własną kwerendę w Internecie i innych dostępnych źródłach. Zadanie może być realizowane w małej grupie.

Aby je wykonać uczniowie zapoznają się z przygotowanym przez nauczycielem materiałem a potem przygotowują opis, korzystając ze słowników i sprawdzając synonimy oraz antonimy. Tworzą warianty opowiadania oparte na synonimach (ewentualnie antonimach), eksperymentując ze słowami, szykiem i interpunkcją. Zwróć uwagę uczniów na to, by pamiętali, przy tym, że tekst z sześciu słów raczej obrazuje niż opowiada, a więc nie jest po prostu superstreszczeniem. Etap ten warto wydłużyć, jeżeli działanie 1 zajęło mniej czasu.

3. Uczeń/uczennica dobiera czcionki do każdego wariantu wykorzystując także czcionki dostępne w serwisach takich jak Dafont czy czcionki.com. Czcionki powinny być adekwatne do przekazywanej treści.
6. Publikuje swoje opowiadania w sieci tak, aby przynajmniej trójka przyjaciół mogła je przeczytać. Prosi ich o informację zwrotną zawierającą odpowiedź na trzy pytania: *Który wariant opowiadania jest najbardziej przystępny i dlaczego? Który wariant*

opowiadania najlepiej oddaje autorską ideę (tak jak ją rozumieją) i dlaczego? Który wariant opowiadania najbardziej porusza emocjonalnie czytelnika i dlaczego? A następnie wybiera wariant, który uznał za najlepszy. Nauczyciel(ka) udostępnia wcześniej przygotowany blog (witrynę), gdzie umieścił(a) wcześniej tematy i teksty wprowadzające. Uczniowie i uczennice umieszczają na blogu wybrany przez siebie wariant „pamiętnika” (zgodnie z tym, którego tematu dotyczył). Jeżeli uczniowie wybrali temat inny, niż przewidziane tworzą osobny wpis z linkami do materiałów, z których korzystali. Teraz każdy może zapoznać się ze wszystkimi pamiętnikami.

4. Uczeń/uczennica zestawia opowiadanie z obrazem (w tle) albo lokuje je w obrazie (słowa mogą być np. sfotografowane w jakimś miejscu). Prosi przyjaciół o informację zwrotną dotyczącą tła: niech zerkną na wielkość liter, odstępy, układ, kolorystykę, kontrasty, teksturę, adekwatność do treści. Wprowadza ewentualnie zmiany. Uczeń/uczennica upewnia się, że dobierając fotografię lub obraz nie naruszył niczych praw autorskich i publikuje pracę w Internecie, np. na założonym przez nauczyciela/nauczycielkę blogu lub witrynie Google.

Aktywność: Solidarne kostki

Czas: 45 minut – gromadzenie informacji, przygotowanie kart, 45 minut – wybrane ćwiczenie z wykorzystaniem kart)

Wiek: 8+

Cele

Uczniowie i uczennice:

- ćwiczą kreatywne myślenie i wyobraźnię historyczną,
- są motywowani do aktywnego poznawania lokalnej historii;
- ćwiczą umiejętność selekcji i przetwarzania informacji.

Materiały dydaktyczne:

- materiały papiernicze potrzebne do wykonania kostek (sztywny papier, kredki, kolorowy papier, klej itp.)
- materiały informacyjne: potrzebne do wymyślenia symboli (ich wybór zależy od tematu zaproponowanego przez nauczyciela)

Metodologia/Uwagi

Ćwiczenie oparte jest na schemacie popularnej gry *Story Cubes*, która polega na snuciu opowieści przez każdego z uczestników. Fabuła jednak nie jest zupełnie swobodna. Należy w niej wykorzystać 9 wylosowanych przedmiotów/postaci/zarysów budynków/dat itp. Są one narysowane na dziewięciu sześciennych kostkach (w sumie 54 elementy). Gracz rzuca kostkami, aby dowiedzieć się, które z przedmiotów lub postaci będzie musiał wykorzystać w swojej opowieści.

Pierwszym zadaniem jest przygotowanie kostek z 54 ilustracjami/symbolami związanymi z wybranym tematem historycznym.

W zależności od wieku uczniów informacje do przygotowania kostek mogą być gromadzone przez nauczyciela (młodszy uczniowie) lub samodzielnie przez dzieci. Dobrym pomysłem jest

gromadzenie przez kilka zajęć informacji, które mogą potem złożyć się na taką „historyczną” kostkę. Warto też prosić chętnych uczniów o zbieranie dodatkowych informacji w domu (od rodziców, dziadków, sąsiadów itp.).

Następnym krokiem jest rozegranie turnieju opowiadaczy (uczniowie opowiadają i słuchają historii osnutych na wybranych wydarzeniach w lokalnym środowisku lub w rodzinie).

Poniżej przedstawiamy 3 warianty gry. Dla każdego wariantu obowiązuje ten sam etap przygotowania

Metoda ta może być wykorzystana na każdym przedmiocie, nie tylko historycznym.

Przebieg przygotowania

Przygotowanie listy przedmiotów i postaci

1. Uczniowie przygotowują listę przedmiotów/postaci/miejsce/budynków związanych z wybranym tematem historycznym pracując w grupach. Każda z ekip analizuje inne źródło w poszukiwaniu inspiracji: prowadzi wywiady ze świadkami, przegląda zdjęcia i materiały filmowe (także filmy fabularne), prowadzi badania "archeologiczne" na terenie domu i szkoły, czyta dostępną literaturę piękną, wspomnieniową i historyczną.
2. Uczniowie tworzą listę 54 przedmiotów/postaci/miejsce/budynków. Dla każdego elementu sporządzają krótki opis, który zawiera w miarę możliwości zdjęcie, informację o funkcji, odnośnik do źródeł.

Przygotowanie kostek

3. Dla każdego przedmiotu i postaci uczniowie opracowują czytelny ideogram, który można będzie umieścić na ścianie kostki do gry. Następnie tworzą zestaw dziewięciu sześciennych kostek. W szkole może powstać kilka takich zestawów. Zgromadzony podczas przygotowań materiał warto uczynić przedmiotem wystawy.

Przebieg różnych wariantów gry

Gra "Turniej opowiadaczy" – I wariant

Gra toczy się w sześciuosobowych grupach. Każdy zawodnik kolejno rzuca kostkami i improwizuje historię, w której wykorzystuje wszystkie dziewięć przedmiotów/postaci. Jeżeli macie jeden zestaw kostek, przekazujecie go sobie w trakcie gry z grupy do grupy. Po sześciu historiach wskazujecie tę, która najbardziej wam się spodobała. Każdy z uczestników rekomenduje jedną (nigdy własną) historię – zasadą jest, że rekomendując wybraną opowieść wskazujemy wyłącznie jej zalety.

Inny wariant oceny to wzajemna informacja zwrotna. Ustalacie kryteria, np. język, wykorzystanie potencjału wylosowanych przedmiotów, suspens... Za każde z kryteriów (lepiej aby ich lista nie była długa, ale za to wspólnie uzgodniona) każdy słuchacz przyznaje opowieści od 0 do 2 punktów i krótko uzasadnia swoją decyzję. Opowiadacz sumuje swoje punkty.

Czas trwania jednej opowieści nie powinien przekroczyć 5 minut.

Gra "Para za parą" – II wariant

Gra toczy się w obecności publiczności. Pary, które zgłosiły się do turnieju rzucają kostkami, a po rzucie otrzymują 5 minut na przygotowanie opowieści. W tym czasie prowadzący opowiada publiczności o dziewięciu wylosowanych przedmiotach.

Para prezentuje swoją opowieść. Może być to gawęda, dialog albo historia, w której jeden z

zawodników opowiada, a drugi pokazuje treść.

Najlepszą opowieść wybiera publiczność.

Gra "Spotkanie sklerotyków" – III wariant

Gra toczy się w trójkach. Dwie osoby opowiadają na przemian, trzecia jest arbitrem. Pierwszy opowiadacz wprowadza jakiś przedmiot, a gdy kończy, drugi mówi "nie, to nie było tak..." i proponuje alternatywną wersję. Arbiter wybiera jeden z pomysłów, a jego autor podejmuje kolejny z wylosowanych przedmiotów i kontynuuje opowieść. W ten sposób przechodzimy przez dziewięć przedmiotów, za każdym razem wybierając jeden z dwóch proponowanych wariantów opowieści o danej rzeczy (postaci).

Po zakończeniu rundy wymieniamy skład pary sklerotyków, tak aby każda osoba z trójki raz była arbitrem, a dwa razy sklerotykiem (gramy zatem trzy rundy).

BAZA DOBRYCH PRAKTYK

Euroclio to organizacja wspierająca nauczycieli historii dydaktycznie (poprzez konferencje, szkolenia, projekty historyczne, materiały związane z nauczaniem historii w szkołach)

www.euroclio.eu

Projekt **Rady Europy** na temat historii i nauczania o przeszłości zaowocował powstaniem Zalecenia Komitetu Ministrów dla Państw Członkowskich w sprawie nauczania historii w Europie w XXI wieku, które – wraz z załącznikami – ukazuje poglądy i perspektywę na temat nauki historii w demokracjach europejskich.

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=234237>

Autorzy podręcznika **Human rights education at Holocaust memorial sites across the European Union. An overview of practice** (Nauczanie o Holokauście oraz nauczanie o prawach człowieka w miejscach pamięci na terenie całej Unii Europejskiej) analizują - opierając się na wynikach badań projektu „Odkryć przeszłość przed przyszłością. Badania na temat roli historycznych miejsc i muzeów w nauczaniu o Holokauście oraz nauczaniu o prawach człowieka w UE”) - rolę miejsc pamięci i muzeów Holokaustu. W podręczniku Europejskiej Agencji Praw Podstawowych (FRA) znajdują się przykłady, w jaki sposób miejsca pamięci łączą historię Holokaustu z prawami człowieka, wskazując na to, w jaki sposób wnioski na temat wydarzeń z przeszłości pozwalają na lepsze zrozumienie współczesnych zagadnień.

http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1790-FRA-2011-Holocaust-education-overview-practices_EN.pdf

Europejska Agencja Praw Podstawowych w publikacji dla nauczycieli **Excursion to the past - teaching for the future: handbook for teachers** (Podróż w przeszłość - nauka na przyszłość. Podręcznik dla nauczycieli) wydanej w celu uczczenia w 2010 roku rocznicy „kryształowej nocy”, kładzie nacisk na ścisły związek pomiędzy nauczaniem o Holokauście i innych zbrodniach nazistowskich a nauczaniem o prawach człowieka i demokracji.

<http://fra.europa.eu/en/publication/2010/excursion-past-teaching-future-handbook-teachers>

Instytut Pamięci Narodowej to państwowa instytucja, która pełni funkcję archiwum, instytutu naukowego i centrum edukacyjnego w Polsce. Udostępnia źródłowe materiały, które mogą być przydatne w nauczaniu o historii i pamięci oraz opracowuje narzędzia edukacyjne (gry planszowe, materiały dydaktyczne przygotowane przez zarówno nauczycieli, jak i uczniów).

<http://pamiec.pl/>

	Wśród wielu projektów realizowanych przez Centrum Edukacji Obywatelskiej znajdują się projekty dotyczące edukacji historycznej (Solidarna Szkoła, Opowiem ci o wolnej Polsce) www.ceo.org.pl
	Dom Spotkań z Historią w Warszawie posiada swój własny program edukacyjny związany z nauczaniem historii. Edukatorzy przygotowują i prowadzą warsztaty z dziećmi i dorosłymi. Dom opracowuje wystawy plenerowe oraz przygotowuje pakiety edukacyjne. http://dsh.waw.pl/en
	Archiwum Historii Mówionej to strona internetowa, na której dostępne są prezentacje i świadectwa o życiu w XX wieku. http://www.audiohistoria.pl/web/index.php/?lan=pl
	Muzeum Historii Polski upowszechnia online materiały edukacyjne, dla nauczycieli i uczniów, gry i materiały multimedialne. http://muzhp.pl/pl/p/118/edukacja
	Na stronie Muzeum Powstania Warszawskiego znajdują się liczne materiały do pobrania o Powstaniu Warszawskim: zdjęcia, pisane źródła, pliki audio, kartki z kalendarza. http://www.1944.pl/edukacja_i_kultura/materialy_do_pobrania/ http://www.1944.pl/historia/kartki_z_kalendarza/
	Dom im. Anny Frank w Berlinie w projekcie <u>Nicht in die Schultüte gelegt</u> poprzez biograficzny przykład codziennego życia siedmiorga dzieci, które zostały skazane w nazistowskich Niemczech za swoje żydowskie pochodzenie, ukazuje codzienne życie Żydów w latach 1933-1945, coraz bardziej ograniczane i niszczone. http://www.annefrank.de/projekte-angebote/paedagogische-materialien/nicht-in-die-schultuete-gelegt
	7x YOUNG to ogólnoeuropejska wystawa zasobów i środków dydaktycznych, której autobiograficzne fragmenty opowiadają z jednej strony o wygnaniu, ucisku i nienawiści, z drugiej - o przyjaźni, oporze i solidarności. Tytuł wystawy nawiązuje do siedmiu pomieszczeń przygotowanych specjalnie z myślą o młodych, by pomóc w refleksji nad prawami człowieka, oraz by zachęcać ich do angażowania się i brania odpowiedzialności za kształt demokracji i w Niemczech.. http://www.lernort-gedenkstaette.de/de/site.php/3914_Sch%C3%BCler+begleiten+Sch%C3%BCler http://www.7xjung.de/71/

 Errinern to główna platforma austriacka wspierająca nauczanie historii i refleksję nad pamięcią historyczno-polityczną. Jej twórcy pomagają w nawiązywaniu kontaktów ze świadkami historii, wspierają projekty szkolne oraz opracowują materiały edukacyjne.

www.erinnern.at

 Documentation Centre of Austrian Resistance (DÖW) publikuje na swojej stronie informacje, wykłady, wystawy i programy szkolne na tematy takie jak: narodowy socjalizm, prawicowy ekstremizm, rasizm, ruch oporu i pamięć.

www.doew.at

 Réseau Canopé to krajowa sieć dokumentacji historycznej oraz materiałów dla nauczycieli.

<https://www.reseau-canope.fr/>

 France TV prowadzi stronę edukacyjną, na której udostępnia krótkie filmy i informacje na temat historii.

<http://education.francetv.fr/matiere/histoire>

 Proyecto Clio prezentuje wybór materiałów dydaktycznych oraz narzędzi do nauczania historii i pamięci.

<http://clio.rediris.es/>

 The Politics of Remembrance zainicjowane przez Higher Council of Scientific Research w Hiszpanii ma na celu ocenę socjologicznego, antropologicznego, prawnego, politycznego i medialnego wpływu Hiszpańskiej Wojny Domowej i jej spuścizny.

<http://www.politicasdelamemoria.org/en-los-medios/materiales/>

 Stowarzyszenie Nauczycieli Edukacji Obywatelskiej opublikowało materiały dotyczące I wojny światowej, nauczania pamięci i przygotowania obchodów setnej rocznicy.

<http://www.teachingcitizenship.org.uk/issuu/teaching-citizenship-issue-36>

 Brytyjska strona **Czerwonego Krzyża** zawiera materiały edukacyjne na temat prawa wojennego. Koncentruje się przede wszystkim na ochotnikach I Wojny Światowej i Żołnierzu Nieznanym.

<http://www.redcross.org.uk/Tags/Laws-of-war?cts=teachingresources>

EDUKACJA MEDIALNA**Kontekst ogólny**

Współczesne technologie informacyjno-komunikacyjne pozwalają na bezpośrednie, realizowane w czasie rzeczywistym przekazywanie informacji z wykorzystaniem obrazów, dźwięków i ich kombinacji w bardzo różnorodnej formie.

Aby lepiej zrozumieć nadawane komunikaty, ale także aby skutecznie posługiwać się tymi technologiami przy tworzeniu i udostępnianiu własnych komunikatów istotne jest, by systematycznie rozwijać nie tylko umiejętności czytania i pisania, ale także umiejętności krytycznego myślenia. Pozwoli to uczestnikom życia społecznego sprawnie podejmować decyzje, czy to w klasie szkolnej, w salonie własnego domu, w miejscu pracy, w sali konferencyjnej czy w kabinie do głosowania.

Z perspektywy edukacji obywatelskiej efektywne rozwijanie kompetencji medialnych wymaga dobrej edukacji medialnej, która zapewni wszystkim obywatelom możliwości nabywania umiejętności oraz pogłębiania fachowej wiedzy. Pozwoli to radzić sobie z napływem coraz to bardziej złożonych informacji oraz wpływem mediów społecznościowych, które oddziałując na szereg ludzkich zmysłów, decydują niejako o tym, jak myślimy, czujemy, zachowujemy się i działamy.

Umiejętność korzystania z mediów rozumiana jest jako rozległa wiedza w codziennym użytkowaniu mediów. Jest to zdolność do korzystania z mediów, zrozumienia i krytycznej oceny treści mediów oraz porozumiewania się w różnych kontekstach.²

Rozwijanie kompetencji medialnych umożliwia bycie zarówno krytycznymi odbiorcami przekazów medialnych, jak i kreatywnymi twórcami różnego rodzaju komunikatów. Zaliczamy do nich: umiejętność poprawnego czytania i pisania wiadomości multimedialnych i technologicznych, zdolność kodowania i dekodowania znaków przekazywanych za pośrednictwem mediów, zdolność dokonywania syntezy, analizy i produkcji odpowiedniego komunikatu.

Kompetencje medialne coraz częściej postrzegane są jako niezbędne dla wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy. Technologie cyfrowe często określa się mianem głównych czynników stymulujących konkurencyjność i innowację w mediach, w informacji i w sektorze technologii komunikacyjnej.

Edukacja medialna jest nauką o mediach, z uwzględnieniem praktycznego doświadczenia i produkcji medialnych. Kształcenie w zakresie umiejętności korzystania z mediów jest dziedziną edukacji poświeconą nauczaniu umiejętności powiązanych ze sprawnym użytkowaniem mediów.³

² http://ec.europa.eu/culture/media/media-literacy/index_en.htm [dostęp 21.02.2017]

³ <http://name.net/publications/media-literacy-definitions/> ; http://ec.europa.eu/culture/policy/audiovisual-policies/literacy_en.htm [dostęp 21.02.2017]

Kontekst polityki europejskiej

Spośród wszystkich kompetencji kluczowych nabywanych w procesie uczenia się przez całe życie wskazuje się na znaczenie kompetencji informatycznych. W kontekście edukacji obywatelskiej odnosi się to do rozwijania zdolności u młodych ludzi korzystania ze środków technologii informacyjno-komunikacyjnych: wytwarzania, przechowywania i analizy informacji; udostępnianie informacji przez Internet i media społecznościowe; korzystania z różnych środków przekazu, jak telefony komórkowe, aplikacje fotograficzne, itp.

Umiejętność krytycznego dystansowania się do przekazów medialnego ma też kluczowe znaczenie dla edukacji na rzecz demokratycznego obywatelstwa.

Aktywność: Mój tygodniowy plan medialny**Czas:** 2x 45 minut**Wiek:** 10+**Cele****Uczniowie i uczennice:**

- rozwijają ciekawość świata;
- są motywowani do aktywnego poznawania rzeczywistości, uczenia się i komunikowania, w tym także do samokształcenia i samodzielnego docierania do informacji;
- kształtują spójną wizję świata i uporządkowanego systemu wartości;
- wychowują się do aktywności i odpowiedzialności w życiu zbiorowym.

Materiały dydaktyczne:

- materiały pomocnicze z tabelami do obserwacji (tabela nr 1 i 2) oraz planowania (tabela nr 3 i 4)
- instrukcja dla uczniów

Przebieg ćwiczenia:

1. Przedstaw uczniom cele ćwiczenia. Wyjaśnij, że pomoże im ono przeanalizować ile czasu spędzają czas, używając różnych mediów (telewizja, radio, prasa, Internet. Rozdaj uczniom tabele nr 1 i 2. Poproś ich, by wypełnili je, przypominając sobie, jak korzystali z mediów w ostatnim tygodniu.

Tabelę mogą też wypełnić jako zadanie domowe - w najbliższych dniach będą na bieżąco śledzić swoje decyzje i zachowania, po czym na następnych zajęciach omówicie rezultaty tygodniowej obserwacji.

2. Po wykonaniu zadania przez uczniów zapytaj ich, czy są zadowoleni z takiego sposobu korzystania ze środków masowego przekazu? Co mogą zmienić?

Uczniowie rozmawiają w parach o swoich wynikach, zadaj im pomocnicze pytania: *Czy ten zestaw mediów i przekazów wydaje ci się optymalny? A może czegoś jest za dużo, a czegoś za mało? Które programy, audycje i teksty spełniają twoje oczekiwania, a które nie całkiem?. Czy chciałbyś wprowadzić jakieś zmiany? Czego nowego mógłbyś spróbować? Kogo możesz poprosić o radę w tym zakresie?*

3. Poproś uczniów, by podzielili się na forum swoją refleksją. Zamodeluj dyskusję: *Czy w sposób przemyślany korzystamy z mediów?* Opierając się na danych z tabeli przedstawionych przez indywidualnych uczniów krótko wyjaśnij znaczenie różnego rodzaju mediów (drukowane, wiadomości, media społecznościowe itp.).

Możesz także poprowadzić rozmowę w kierunku tego, które z tych mediów są wśród dzieci najbardziej popularne i dlaczego. Zapytaj, jak sobie wyobrażają media przyszłości: jakie powinny być ich zadania i forma?

4. Podkreśl, jak ważny jest świadomy dobór programów, audycji czy lektur. Zachęć uczniów, by w najbliższym tygodniu spróbowali w sposób zaplanowany wpływać na to, co oglądają lub czytają.

Rozdaj uczniom wskazówki (instrukcja dla uczniów)

- *Zastanów się najpierw, czego przede szukasz w różnych mediach: informacji, edukacji, rozrywki, czegoś dla zabicia czasu?*
- *Ustal sam ze sobą, jakie są twoje priorytety na najbliższy tydzień i ile łącznie czasu chcesz przeznaczyć na korzystanie z mediów. Które ze swoich zainteresowań chciałbyś rozwinąć, korzystając z mediów?*
- *Przypomnij sobie też swoje szkolne zobowiązania - może masz jakieś zadania domowe, w odrobieniu których pomogą ci media?*
- *Zajrzyj do programu telewizyjnego i radiowego na najbliższy tydzień. Podkreśl kilka audycji, które wydają ci się najbardziej interesujące.*
- *Przypomnij sobie, do jakich gazet i czasopism warto sięgnąć, żeby dowiedzieć się o świecie czegoś nowego. Jakie były twoje wcześniejsze dobre doświadczenia? Jakie nowe źródła możesz sprawdzić?*
- *Zastanów się, które ze stron internetowych najbardziej cię rozczerowały, a które można uznać za wartościowe i wiarygodne. Informacje z jakich dziedzin będą dla ciebie szczególnie ważne w nadchodzącym tygodniu? Gdzie możesz je znaleźć?*
- *Skonsultuj się z kolegami, rodzicami, nauczycielami i innymi osobami, które traktujesz jako ekspertów w tej sprawie. Może oni polecą ci jakieś programy, audycje, gazety lub internetowe serwisy?*

Poproś, by sporządzili plan na najbliższy tydzień, wypełniając ponownie tabelę (nr 3) - ostatnią kolumnę mogą uzupełnić, dopiero gdy obejrzą, wysłuchają lub przeczytają wybrane pozycje. Chętni uczniowie mogą jeszcze bardziej precyzyjnie zaplanować swój "medialny tydzień" rozpisz go na poszczególne dni (jak w tabeli nr 4).

5. Po upływie tygodnia poproś uczniów, by zaprezentowali swoje plany na forum klasy. Możesz także, starsze dzieci, zachęcić do tego, by do sporządzenia tabeli wykorzystali narzędzia Google, udostępniając swoje plany sobie nawzajem w sieci. Warto poprosić uczniów, by porównali obie tabele (nr 1 i 3): *Czy coś zmieniło się w ich planie medialnym? Czy podjęli jakieś postanowienia? Cz*

Jeśli podczas prezentacji okaże się, że wielu uczniów zaplanowało obejrzenie lub wysłuchanie tego samego programu/audycji możecie spróbować przeprowadzić szczegółową analizę tego materiału, by wspólnie zastanowić się nad tym, jakie kryteria zadecydowały o jego wyborze.

Zachęć uczniów do sporządzania takich planów tygodniowych systematycznie.

Tabela nr 1. Mój tygodniowy plan medialny (obserwacja)

Jak korzystasz z różnych mediów? Wypełnij poniższą tabelę, przypominając sobie poprzedni tydzień lub - jeszcze lepiej - na bieżąco śledząc swoje decyzje i zachowania w ciągu najbliższych kilku dni.

	Co oglądam? Czego słucham? Co czytam?	Ile czasu dziennie? Ile tygodniowo?	Dlaczego to właśnie wybieram? Czego szukam?	W jakim stopniu spełnia to moje oczekiwania?
Telewizja (jakie programy w jakich stacjach?)				
Radio (jakie audycje w jakich rozgłośniach?)				
Gazety i czasopisma (jakie teksty, rubryki w jakich gazetach i czasopismach?)				
Internet (jakie materiały na jakich stronach i w jakich serwisach?)				

Tabela nr 2. Mój tygodniowy plan medialny (szczegółowa obserwacja)

	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
Telewizja							
Radio							
Prasa							
Internet							

Instrukcja dla uczniów

Zastanów się, czy jesteś zadowolony z takiego sposobu korzystania ze środków masowego przekazu? Co mógłbyś w nim zmienić? Zanim przystąpisz do opracowania nowej wersji swojego "planu medialnego", odpowiedz na poniższe pytania.

- Czy ten zestaw mediów i przekazów wydaje ci się optymalny? A może czegoś jest za dużo, a czegoś za mało?
- Które programy, audycje i teksty spełniają twoje oczekiwania, a które nie całkiem? Uzasadnij odpowiedź.
- Czy chciałbyś wprowadzić jakieś zmiany? Czego nowego mógłbyś spróbować? Kogo możesz poprosić o radę w tym zakresie?

Jeśli odpowiadając na pytanie "Dlaczego?" używasz określeń w rodzaju "bo inni to robią", "bo jest włączone", "właściwie nie wiem, po co to oglądam" czy "dla zabicia czasu", to wszystko wskazuje na to, że twoje wybory dotyczące korzystania z mediów nie były dotąd racjonalne. Może czas na przemianę z odbiorcy biernego i nieświadomego w odbiorcę podejmującego świadome i optymalne decyzje? Zachęcamy do podjęcia takiej próby! Spróbuj teraz opracować swój "plan medialny" na najbliższy tydzień w sposób naprawdę przemyślany.

Oto kilka wskazówek.

1. Zastanów się najpierw, czego przede wszystkim szukasz w różnych mediach: informacji, edukacji, rozrywki, czegoś dla zabicia czasu? Ustal sam ze sobą, jakie są twoje priorytety na najbliższy tydzień i ile łącznie czasu chcesz przeznaczyć na korzystanie z mediów. Które ze swoich zainteresowań chciałbyś rozwinąć, korzystając z mediów? Przypomnij sobie też swoje szkolne zobowiązania - może masz jakieś zadania domowe, w odrobieniu których pomogą ci media?
2. Zajrzyj do programu telewizyjnego i radiowego na najbliższy tydzień. Podkreśl kilka audycji, które wydają ci się najbardziej interesujące.
3. Przypomnij sobie, do jakich gazet i czasopism warto sięgnąć, żeby dowiedzieć się o świecie czegoś nowego. Jakie były twoje wcześniejsze dobre doświadczenia? Jakie nowe źródła możesz sprawdzić?
4. Zastanów się, które ze stron internetowych najbardziej cię rozczarowały, a które można uznać za wartościowe i wiarygodne. Informacje z jakich dziedzin będą dla ciebie szczególnie ważne w nadchodzącym tygodniu? Gdzie możesz je znaleźć?
5. Skonsultuj się z kolegami, rodzicami, nauczycielami i innymi osobami, które traktujesz jako ekspertów w tej sprawie. Może oni polecą ci jakieś programy, audycje, gazety lub internetowe serwisy?
6. Pamiętaj o zasadach: Wybieraj! Sprawdzaj! Myśl!

Tabela nr 3. Mój tygodniowy plan medialny (planowanie)

Jak będę korzystać z różnych mediów? Wypełnij poniższą tabelę, planując swoją aktywność w mediach w kolejnym tygodniu.				
	Co obejrzę? Czego posłucham? Co przeczytam? Do czego zajrzę w internecie?	Ile czasu dziennie mi to zajmie? Ile tygodniowo?	Dlaczego to właśnie wybieram? Czego szukam?	W jakim stopniu to spełnia moje oczekiwania?
Telewizja (jakie programy, w jakich stacjach?)				
Radio (jakie audycje, w jakich rozgłośniach?)				
Gazety i czasopisma (jakie teksty, rubryki, w jakich gazetach i/lub czasopismach?)				
Internet (jakie materiały, na jakich stronach i serwisach?)				

Tabela nr 4. Mój tygodniowy plan medialny (szczegółowe planowanie)

	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
Telewizja							
Radio							
Prasa							
Internet							

Aktywność: Fakty i opinie

Czas: 45 -60 minut (w zależności od wielkości grupy)

Wiek: 10+

Cele

Uczniowie i uczennice:

- wymieniają opinie na temat tego, w jaki sposób media kształtują odbiór świata;
- rozwijają krytyczny odbiór informacji dostarczanej przez media;
- rozróżniają opinie od faktów

Materiały dydaktyczne:

- dostęp do komputera z Internetem; telefony komórkowe;
- papier, ołówki, nożyczki
- stare czasopisma (dzienniki, tygodniki, tzw. „kolorowa prasa”)

Przebieg

1. Przedstaw uczniom cele ćwiczenia. Połącz ich w pary (pozwól samym się dobrać lub zrób to losowo). Poproś, by spróbowały wskazać dwie osoby publiczne, które znają z telewizji. Zwróć uwagę, by dobrali takie postaci, z których jedna jest przedstawiana w mediach w sposób pozytywny, druga – negatywny. Możesz też sam przygotować dla każdej pary zestaw takich osób, upewnij się tylko, czy są to postaci znane dzieciom.
2. Poleć, by każda para zapisała na pojedynczych kartkach imię i nazwisko postaci oraz, min. 3 rzeczy/informacje, które o każdej z tych postaci usłyszała lub zobaczyła w mediach. Jeśli to możliwe, uczniowie mogą skorzystać z Internetu w poszukiwaniu takich informacji. Gdy uczniowie wypiszą już dla każdej z tych postaci wybrane informacje poproś, by porozmawiali o tym, jakie uczucia wywołuje w nich taki sposób portretowania/opisywania znanych im postaci

Uwaga! W przypadku młodszych dzieci, które nie mają jeszcze zupełnie rozwiniętej umiejętności szybkiego formułowania myśli w formie pisemnej, możesz zaproponować przygotowanie kolażu z wykorzystaniem materiałów z przyniesionych na lekcję czasopism.

3. Gdy każda para ukończy to zadanie, nauczyciel zbiera zapisane kartki papieru i - na forum – przedstawia kolejno wybrane postaci z imienia i nazwiska, pytając pozostałych uczniów, czy je znają, i jeśli tak, to jak - ich zdaniem – przedstawiane są te postaci w mediach. Po rozmowie o postaci uczniowie, którzy gromadzili informacje na jej temat odczytują je.

Uczniowie – przy pomocy nauczyciela – porównują swoje wrażenia z tym, jak w rzeczywistości media opisują omawiane postaci oraz obserwują, w jaki sposób te informacje wpływają na końcową opinię na ich temat.

4. Nauczyciel zachęca uczniów do rozmowy na temat tego, w jaki sposób media wpływają na nasze opinie o ludziach, zdarzeniach czy działaniach. Warto poprosić uczniów, by odwołali się do innych przykładów, kiedy ten przekaz medialny był różny

(np. ze względu na typ mediów). Nauczyciel wyjaśni uczniom, że media przekazują pewną wersję świata/informacji. Zwraca uwagę, jak ważne jest krytyczny odbiór, wskazując przydatne metody (np. czytanie/oglądanie informacji z różnych źródeł, odróżnianie opinii od faktów).

Pracując ze starszymi dziećmi można zadać pytanie: *Komu zależeć może na kreowaniu pozytywnego lub negatywnego wizerunku osób publicznych/znanych?*

5. Dodatkowo, można zachęcić uczniów, by w domu (w parach w których pracowali podczas ćwiczenia) spróbowali znaleźć w mediach z najmniej jedną pozytywną informację o postaci, która przedstawiana głównie od strony negatywnej.

BAZA DOBRYCH PRAKTYK

	Milpeer to platforma przygotowane do tworzenia, tłumaczenia i publikacji materiałów edukacyjnych. Ma na celu zwiększenie liczby i jakości projektów z zakresu edukacji medialnej w Europie http://milpeer.eu/documents/33/
	Platforma Media and Learning umożliwia wyszukiwanie informacji na temat mediów i nauki w biuletynach informacyjnych. www.media-and-learning.eu
	Fundacja Nowoczesna Polska realizuje projekty, w których opracowuje gotowe scenariusze zajęć, ćwiczenia i materiały z zakresu edukacji medialnej i historii mediów. www.nowoczesnapolska.org.pl
	Fundacja Nowe Media powstała, by uczyć bycia świadomym i odpowiedzialnym nadawcą i odbiorcą różnych komunikatów. Na stronie fundacji dostępne są publikacje na temat edukacji medialnej. fundacjanowemedia.org
	Projekt Nowoczesnej Polski, który udostępnia szczegółowe scenariusze lekcji z zakresu edukacji medialnej z uwzględnieniem różnych grup wiekowych. www.edukacjamedialna.edu.pl
	Na ogólnodostępnej platformie Narodowego Instytutu Audiowizualnego (narodowej instytucji kultury w Polsce powołanej w celu digitalizacji, udostępniania

i promocji polskiego dziedzictwa audiowizualnego) znajduje się baza informacji na temat cyfryzacji.

www.nina.gov.pl

 Na stronie **Centrum Cyfrowego** dostępne są projekty na temat cyfryzacji, technologii i otwartości oraz czytelnia online.

centrumcyfrowe.pl

 Wśród wielu projektów realizowanych przez **Centrum Edukacji Obywatelskiej** znajduje się projekt dotyczący edukacji medialnej („Włącz się. Młodzi i media”). Uczniowie i nauczyciele mogą uczestniczyć w kursie online o takiej właśnie tematyce.

<https://wlawczsie.ceo.org.pl/>

 Platforma austriackiego **Ministerstwa Edukacji** zapewnia nauczycielom dostęp do informacji i porad na tematy z zakresu edukacji medialnej (filmy, video, komputer, „nowe media”), a także udostępnia bazę najlepszych praktyk.

www.mediamanual.at

 Safer Internet to główna platforma austriacka, która wspiera uczniów, rodziców i nauczycieli przy korzystaniu z mediów cyfrowych.

www.saferinternet.at

 Zeitung in der Schule (Prasa w szkołach) to główna platforma austriacka zajmująca się tematem umiejętności korzystania z mediów w odniesieniu do gazet.

www.zis.at

 Inicjatywa **Ein Netz für Kids** (Sieć dla dzieci) to wspólne przedsięwzięcie niemieckiego rządu oraz prywatnych i publicznych organizacji, w którym promuje się Internet jako bezpieczne narzędzie umożliwiające dzieciom właściwy rozwój umiejętności z zakresu technologii cyfrowej i umiejętności medialnych. Inicjatywa obejmuje programy finansowania i wsparcia stron tworzonych przez dzieci.

<http://enfkd.de>

 JUNITE! to symulacja mediów społecznościowych przeznaczona dla dzieci w wieku 8-12 lat, która oferuje szkołom bezpieczną przestrzeń, w której dzieci mogą uczyć się interakcji społecznych w Internecie.

<http://www.planpolitik.de/projekt/junite-ein-soziales-probenetzwerk-fur-kinder/>

BOOKMARKS. The manual on combating hate Speech through human Rights Education (Zakładki) to podręcznik do zwalczania mowy nienawiści w sieci

poprzez edukację o prawach człowieka opracowany przez Radę Europy w ramach kampanii społecznej **No Hate Speech Movement**.

<http://nohate.ext.coe.int/Campaign-Tools-and-Materials/Bookmarks>

K-12 Digital Citizenship Curriculum udostępnia materiały, których celem jest rozwijanie u uczniów takich umiejętności jak: krytyczne myślenie, bezpieczne zachowania i odpowiedzialna partycypacja w świecie cyfrowym.

<https://www.commonsensemedia.org/educators/curriculum>

Na brytyjskiej stronie **Media Education Lab** można znaleźć materiały dydaktyczne i scenariusze lekcji z zakresu edukacji medialnej.

<http://mediaeducationlab.com/media-literacy-guide>

Anglojęzyczna strona **Edutopia** upowszechnia zestaw narzędzi edukacyjnych (np. zbiór blogów, artykułów oraz filmów video) inspirujących do efektywnego korzystania ze środków komunikacji społecznej w edukacji.

<http://www.edutopia.org/social-media-education-resources>

Odwiedzając zakładkę **About Media Education** można zwiększyć swoją wiedzę z zakresu edukacji medialnej – zawiera definicje, wyjaśnia wiele kwestii dotyczących edukacji szkolnej.

<http://www.media-animation.be/-About-Media-Education-.html>

Artykuł **Citizenship and Media Education** (Obywatelstwo i edukacja medialna) zawiera ogólne informacje na temat edukacji medialnej a także prezentuje sposoby pracy.

<http://www.citized.info/pdf/commarticles/Elaine%20Scarratt.pdf>

Atrakcyjna, nowoczesna **strona internetowa** umożliwiająca kreatywną pracę z obrazami oraz wykorzystaniem ich w edukacji.

<http://www.decryptimages.net/>

Francuskojęzyczna strona **CLEMI** może być źródłem ciekawych informacji na temat mediów.

<http://www.cleml.org/fr/>

Erasmus+

The project ENGAGE has been funded with support from the EU-ERASMUS+ programme [2014-1-FR01-KA200-008747]. This publication reflects the views of the authors only and the European Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Canal Comunica to projekt edukacyjny oparty na platformie cyfrowej, która umożliwia szkołom, rodzinom - ale nie tylko, tworzenie treści medialnych oraz udostępnia otwarte kanały bezpośredniego dialogu ze specjalistami w dziedzinie komunikacji.

<http://recursostic.educacion.es/comunicacion/canalcomunica/acercade.php>

BubusKiski to strona, która powstała w wyniku badań o wczesnym dzieciństwie oraz edukacji na poziomie podstawowym, wskazujących na potrzebę edukacji medialnej także najmłodszych uczniów

<http://www.bubuskiski.es/#>

RÓŻNORODNOŚĆ I DYSKRYMINACJA

Kontekst ogólny

Różnorodność i dyskryminacja przez długi czas stanowiły kwestię trudną do zdefiniowania i były tematem kontrowersyjnym na całym świecie. Według UNESCO definicja obu pojęć wiąże się z kontekstem kulturowym.

Jedna z powszechnie stosowanych definicji różnorodności kulturowej brzmi następująco: *[Kultura] jest to złożona całość, która obejmuje wiedzę, wierzenia, sztukę, moralność, prawa, obyczaje oraz inne zdolności i nawyki nabyte [przez ludzi] jako członków społeczeństwa.*⁴

Dyskryminacja rasowa tymczasem - jak określono w prawie międzynarodowym - oznacza wszelkie zróżnicowanie, wykluczenie, ograniczenie lub uprzywilejowanie z powodu rasy, koloru skóry, urodzenia, pochodzenia narodowego lub etnicznego, które ma na celu lub pociąga za sobą przekreślenie bądź uszczuplenie uznania, wykonywania lub korzystania, na zasadzie równości z praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej lub w jakiejkolwiek innej dziedzinie życia publicznego.⁵

Na szczeblu europejskim opracowano bardziej szczegółowo definicje różnorodności i dyskryminacji i używa się ich zazwyczaj w kontekście międzykulturowym. Różnorodność według europejskiej interpretacji, rozumiana jest jako koncept wielokulturowości i dialogu (między kulturami).⁶ Dyskryminację – w dokumentach europejskich – określa się jako *uprzedzenie, które przyjmuje czynną formę i ma miejsce, gdy dane grupy ludzi są uznawane za odmienne oraz gdy dana grupa zostanie potraktowana przez krajowe organy prawne inaczej niż pozostała część społeczeństwa (np. pozbawia się ich głosu w kwestiach politycznych, odmawia im się zatrudnienia, nauki itp. ze względu na cechy prawnie chronione, jak płeć, orientacja seksualna, niepełnosprawność, wiek, rasa, pochodzenie etniczne, kolor skóry, przynależność do mniejszości narodowych, narodowość, wyznanie lub przekonania religijne, język, pochodzenie społeczne, urodzenie, własność, przekonania polityczne i inny status lub).*⁷

Kontekst polityki europejskiej

Środowisko kulturowe w Europie (i na całym świecie) szybko się zmienia i staje się coraz bardziej zróżnicowane. Spowodowana jest migracjami transgranicznymi, dążeniem mniejszości narodowych i innych do posiadania odrębnej tożsamości kulturowej, kulturowymi skutkami globalizacji, rosnącą współzależnością pomiędzy wszystkimi regionami świata oraz szybkim rozwojem środków komunikacji. Różnorodność staje się zatem nieodłącznym elementem wszelkich społeczności. Życie w wielokulturowości staje się codziennością dla coraz większej liczby osób.

Z jednej strony różnorodność kulturowa – jeśli jest dobrze zarządzana - determinuje korzyści ekonomiczne, społeczne i polityczne. Z drugiej strony rosnące zróżnicowanie kulturowe

⁴ <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/cultural-diversity/> [dostęp 21.02.2017]

⁵ <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/discrimination/> [dostęp 21.02.2017]

⁶ http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/concept_EN.asp [dostęp 21.02.2017]

⁷ http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EN.pdf [dostęp 21.02.2017]

stawia nowe wyzwania społeczne i polityczne. Różnorodność kulturowa często wywołuje niepokój, strach i – w ostateczności - odrzucenie. Stereotypy, rasizm, ksenofobia, nietolerancja, dyskryminacja i przemoc stanowią zagrożenie dla pokoju i fundamentów społeczności lokalnych i krajowych.

Dialog międzykulturowy, najstarsza i najbardziej podstawowa forma demokratycznej rozmowy, może stanowić antidotum na odrzucenie i przemoc. Dialog międzykulturowy to ważne narzędzie zapobiegania i rozwiązywania konfliktów poprzez promowanie poszanowania praw człowieka, demokracji i praworządności. Jego celem jest doprowadzenie do takiej sytuacji, by ludzie potrafili żyć w zgodzie z innymi w wielokulturowym świecie w poczuciu wspólnoty i przynależności.

Bardziej szczegółowe cele dialogu międzykulturowego to:

- Dzielenie się wizjami świata, po to, aby rozumieć i uczyć się od tych, którzy postrzegają rzeczy z innej perspektywy niż my.
- Dostrzeganie podobieństw i różnic pomiędzy różnymi tradycjami kulturowymi i różnymi wizjami.
- Osiąganie konsensusu na temat tego, że spory nie powinny być rozstrzygane na drodze przemocy.
- Wspieranie działań na rzecz zarządzania różnorodnością kulturową w sposób demokratyczny, poprzez wprowadzanie koniecznych poprawek we wszystkich rodzajach istniejących układów politycznych i społecznych.
- Zmniejszanie dystansu dzielącego tych, którzy postrzegają różnorodność, jako zagrożenie, a tych, którzy uważają ją za zaletę.
- Dzielenie się najlepszymi praktykami, w szczególności w dziedzinie międzykulturowego dialogu, demokratycznego zarządzania różnorodnością społeczną i wspierania spójności społecznej.
- Wspólne opracowywanie nowych projektów.

Łatwiej jest przedstawić opis czynników umożliwiających charakterystykę prawdziwego dialogu międzykulturowego niż jego właściwą definicję. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń można zaproponować co najmniej 6 istotnych warunków, które muszą zostać spełnione już na samym początku lub w trakcie trwania dialogu. Są to:

- ☐ uznanie równej godności wszystkich uczestników;
- ☐ dobrowolny udział w dialogu;
- ☐ nastawienie (obu stron) nacechowane otwartością, ciekawością i zaangażowaniem, oraz brak chęci zwyciężenia w dialogu;
- ☐ gotowość zwracania uwagi tak na kulturowe podobieństwa, jak i różnice;
- ☐ minimalna wiedza na temat cech wyróżniających kulturę własną od innych kultur;
- ☐ umiejętność znalezienia wspólnego języka dla zrozumienia i poszanowania różnic kulturowych.

Ważne pojęcia

Stereotyp to „utarty obraz” funkcjonujący w świadomości ludzi, na temat innych osób lub rzeczy, który pomaga radzić sobie z ciągłym napływem informacji poprzez tworzenie uproszczonych, skrótowych sposobów radzenia sobie z nowymi informacjami. Często stereotypowanie jest niewiarygodne i niepoprawne i może mieć negatywne skutki, wtedy, gdy tworzymy uproszczone lub nieprawdziwe uogólnienia na temat danej osoby lub grupy. Utrwalone stereotypy mogą prowadzić do uprzedzeń.

Uprzedzenie to z góry przyjęta opinia. Trudno jest się wyzbyć uprzedzeń. Kiedy traktujemy daną osobę lub grupę ludzi ze względu na kolor skóry, sposób ubierania się, płeć itp. inaczej, zwłaszcza w sposób znacznie gorszy od tego jak traktujemy inne osoby, to jest to dyskryminacja.

Dyskryminacja ma miejsce, gdy uprzedzenie staje się działaniem. Uprzedzenie samo w sobie niekoniecznie jest złe. Bywają sytuacje, kiedy nie zdajemy sobie z sprawy z naszych uprzedzeń do momentu aż pojawiają się jakieś trudności lub gdy nie jesteśmy w stanie się ich wyzbyć, kiedy są kwestionowane w sposób przekonujący. Nie mamy wpływu na to, że nasze poglądy formują się w taki właśnie sposób - to, co możemy zrobić, to podejmować próby kwestionowania naszych uprzedzeń, zmienić swój sposób myślenia i nie postępować w sposób dyskryminujący.

Nierówność to sytuacja, gdy osoby w społeczeństwie nie mają jednakowego statusu społecznego. Potencjalne obszary społecznej nierówności obejmują: prawo do głosowania, swobodę wypowiedzi i zgromadzeń, zakres prawa własności oraz dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej, dobrych warunków mieszkaniowych i innych dóbr socjalnych.

Aktywność: Nie oceniaj książki po okładce**Czas:** 3x45 minut**Wiek:** 8+**Cele****Uczniowie i uczennice:**

- rozpoznają różne przejawy dyskryminacji oraz czynniki wpływające na takie postawy;
- wskazują cechy osób i określają, na które z nich najczęściej zwracają uwagę;
- wyjaśniają powody, dla których kształtujemy opinie o ludziach w taki, a nie inny sposób.

Materiały dydaktyczne:

- lista elementów składających się na charakterystykę osoby i/lub przykładowe portrety osób do opisu przez uczniów wraz z ich rzeczywistą charakterystyką (ćwiczenie nr 1);
- przykładowe opisy/historie do „odgrywania ról” i/lub krótkie nagrania/zdjęcia wprowadzające w zaplanowaną przez nauczyciela sytuację (ćwiczenie 2)

- arkusze papieru z przykładami przysłów w różnych językach, które nawiązują do tematu (ćwiczenie 4);

- kilka/kilkanaście książek w różnorodnych okładkach (ćwiczenie 4)

Metodologia/Uwagi

Każde z poniższych ćwiczeń można zrealizować oddzielnie. Można z nich też, odpowiednio je modyfikując, stworzyć blok zajęć. Dobór materiałów powinien uwzględniać wiek i możliwości grupy.

Przebieg

Ćwiczenie 1

1. Poproś dzieci, aby dobrały się w pary. Każdej z nich daj przygotowane wcześniej zdjęcie wybranej osoby. Postaraj się, by postaci przedstawione na przygotowanych przez ciebie materiałach były różnorodne, osadzone w różnorodnych sytuacjach i kontekstach.

Poleć uczniom, by opisali wybraną postać na podstawie jej wyglądu, odpowiadając na pytania pomocnicze: *Kim jest? Co robi? Czym się zajmuje/Jaki wykonuje zawód? Jak się zachowuje?*

2. Następnie poproś, by uzupełnili przedstawioną poniżej listę elementami, które uwzględnili w swoich opisach postaci.

LISTA ELEMENTÓW

Ubranie

Głos

Wygląd

Śmiech

Sposób chodzenia

Kolor skóry

...

...

...

3. Zapoznaj uczniów z prawdziwym opisem dotyczącym charakteryzowanej przez nich osoby. Krótco porozmawiajcie na temat różnic, między opisem dzieci a realnym opisem postaci. Zapytaj uczniów: *Czy wasze spostrzeżenia pokrywają się z opisem? Czego nie zauważyliście lub co oceniliście zupełnie inaczej? Jak myślicie, dlaczego?*

Zwróćcie uwagę, czy wśród wskazań pojawiają się przede wszystkim elementy dotyczące wyglądu.

4. Kontynuuj dyskusję z dziećmi. Na forum wspólnie porozmawiajcie o tym, dlaczego wskazane w rankingu elementy zwracają naszą uwagę. Czy na ich podstawie wyciągamy wnioski dotyczące danej osoby?
5. Napisz na tablicy przysłowie: *Nie oceniał książki po okładce* i zapytaj uczniów, jak mogliby wyjaśnić to zdanie odwołując się do właśnie przeżytego doświadczenia/ćwiczenia.

Ćwiczenie 2

1. Poproś dwoje ochotników, by usiedli naprzeciwko siebie w środku klasy i odegrali scenkę według poniższej instrukcji: *Jedno z dzieci zachowuje się w sposób aktywny (podejmuje wskazane w instrukcji działania), drugie – jest tylko biernym uczestnikiem tego działania. Pozostałe dzieci siedzą wokół prezentującej pary, odgrywając rolę „cichej publiczności”.*

26

Zadanie odgrywających role polega kolejno na:

- obserwowaniu: osoba odgrywająca aktywną rolę koncentruje się na obserwowaniu osoby aktywnej próbując wyobrazić ją sobie wyłącznie na podstawie obserwacji;
- opisywaniu: osoba odgrywająca aktywną rolę koncentruje się na obserwowaniu osoby aktywnej próbując opisać ją na głos wyłącznie na podstawie obserwacji;
- interpretowaniu: osoba odgrywająca aktywną rolę nie tylko obserwuje i opisuje osobę bierną, ale także ocenia ją na podstawie obserwacji (np. Janka ma kolczyki więc pochodzi z zamożnej rodziny itp.)

Ważny jest dobór odpowiednich osób do tej scenki.

2. Po odegraniu wszystkich 3 sytuacji nauczyciel zadaje pytania osobie opisywanej: *Jak się czułeś/czułaś w każdej z tych sytuacji? Jak czułeś/czułaś się, kiedy słyszałaś wypowiedziane na twój temat opinie? Czy chciałeś/chciałaś na nie jakoś zareagować?*
3. Następnie nauczyciel kieruje pytania w stronę pozostałych uczniów – obserwatorów: *Co myślicie o tych kolejnych trzech sytuacjach? Czy są podobne? Co odkryliście przyglądając się tym scenkom?*
4. Napisz na tablicy przysłowie: *Nie oceniał książki po okładce* i zapytaj uczniów, jak mogliby wyjaśnić to zdanie odwołując się do właśnie przeżytego doświadczenia/ćwiczenia.

Ćwiczenie 3

To ćwiczenie może być zrealizowane w formie pisemnej, ustnej lub w formie scenek.

1. Podziel uczniów na 2-3 osobowe grupy. Poproś, by każda grupa wymyśliła krótką historię inspirowaną prawdziwym wydarzeniem, podczas którego już na początku źle oceniliście jakąś osobę, a następnie opisała, w jaki sposób i dlaczego później zmieniliście swoje zdanie na jej temat.

2. Po zakończeniu pracy przedstawcie na forum 2-3 historie. Jeśli zdecydujecie się na odgrywanie ról, podczas prezentacji pary pozostali uczniowie obserwują scenkę szukając odpowiedzi na następujące pytania: *W jaki sposób wyrabiasz sobie opinię o osobie obserwowanej? Jaka jest ta opinii? Czy cały czas taka sama, czy też się zmienia? Jeśli się zmienia, to co na to wpływa? Jakie elementy?*
6. Napisz na tablicy przysłowie: Nie oceniał książki po okładce i zapytaj uczniów, jak mogliby wyjaśnić to zdanie odwołując się do właśnie przeżytego doświadczenia/ćwiczenia. Wspólnie zastanówcie się, dlaczego nie powinniśmy oceniać ludzi na podstawie pierwszego wrażenia.

Ćwiczenie 4

1. Zwróć uwagę uczniów na to, że istnieje wiele przysłów, które przestrzegają nas przed pochopnym ocenianiem na podstawie pozorów. Co oznacza „Nie oceniał książki po okładce”? Postarajcie się znaleźć inne przysłowia lub powiedzenia o podobnym znaczeniu. Popytajcie swoich znajomych i poszukajcie wyrażen lub powiedzeń na ten właśnie temat, ale w obcych językach z tłumaczeniem na wasz język ojczysty (na przykład *L'habit ne fait pas le moine* po francusku, *Kleider machen Leute* po niemiecku, co znaczy *Nie oceniał książki po okładce*).
2. Zbierzcie na tablicy lub w teczce powiedzenia znalezione wszystkich uczniów, w miarę możliwości zilustrujcie te powiedzenia z pomocą rysunków lub zdjęć.

Ćwiczenie 5

1. Zapowiedz uczniom, że będą pracowali w parach. Rozdaj im przysłowia z różnych krajów, które mówią o ocenianiu innych na podstawie wyglądu/pierwszego wrażenia/stereotypów. Wybierz uniwersalne przysłowia, ale także takie, które zrozumiałe są tylko w narodowym kontekście. Poleć, by każda para porozmawiała na temat przysłów, które otrzymała: *Co oznacza to przysłowie? Czy potraficie podać przykład sytuacji? Czy zgadzacie się z myślą przewodnią tego przysłowia?*

Możesz zaproponować chętnym uczniom, by zilustrowali omówione powiedzenie. Z ilustracji możecie przygotować klasową lub szkolną wystawę.

2. Następnie pokaż uczniom kilka książek z różnymi okładkami. (wybierz takie, których okładki nic nie podpowiadają, lub – przeciwnie – sugerują treść całkowicie odmienną od tej prawdziwej). Zapytaj uczniów, czy – na podstawie tych okładek oraz tytułów – potrafią odpowiedzieć na pytanie, o czym są te książki? Zbierz propozycje uczniów a następnie porozmawiajcie o tym, co decydowało o ich odpowiedziach. Zróbcie listę rzeczy/elementów, które wpływają na kształtowanie naszych opinii.
3. Napisz na tablicy przysłowie: *Nie oceniał książki po okładce* i zapytaj uczniów, jak mogliby wyjaśnić to zdanie odwołując się do właśnie przeżytego doświadczenia/ćwiczenia. Zapytaj ich: *Co to przysłowie dla nich oznacza? Czy potrafili podać jakiś przykład ze szkolnego życia? Jak się czują, kiedy są przez innych oceniani na podstawie wyglądu? Możesz poprosić, by o tym rozmawiali w parach – na forum zbierz odpowiedzi tylko chętnych uczniów.*

Kompasik. Poradnik edukacji na rzecz praw dziecka (*Compasito. Manual on Human Rights Education for Children*) to zbiór sprawdzonych pomysłów i ćwiczeń na temat edukacji na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi, w tym takich, które poruszają tematykę różnorodności.

www.eycb.coe.int/compasito/

<http://www.bc.ore.edu.pl/Content/185/Kompasik.pdf> (wersja polska)

Kompas. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą (*Compass. Manual on Human Rights Education with Young People*) to zbiór sprawdzonych pomysłów i ćwiczeń na temat edukacji na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi, w tym o tematyce związanej z różnorodnością i dyskryminacją.

www.eycb.coe.int/Compass/en/contents.html

<http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=189&from=publication> (wersja polska)

Strona **Rady Europy** zawiera liczne informacje dla młodzieży i ludzi młodych na temat praw człowieka i demokracji.

https://www.coe.int/t/dg4/youth/coe_youth/adae_campaign_EN.asp

Każdy inny, wszyscy równi (*All Equal All different*) to pakiet edukacyjny opublikowany przez Radę Europy.

https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/Education_Pack_en.pdf

<https://rownosc.info/media/uploads/biblioteka/publikacje/kazdy-inny-wszyscy-rowni.pdf>
(wersja polska)

Vielfalt leben lernen. Diversity Strategien an Grundschulen entwickeln und umsetzen to niemiecka publikacja, która pomaga w opracowywaniu strategii na rzecz różnorodności w szkołach podstawowych. Obejmuje psychologię, aktualne teorie oraz proponuje konkretne narzędzia edukacyjne na potrzeby rozwoju różnorodności w szkołach podstawowych.

[http://www2.kurt-](http://www2.kurt-loewenstein.de/uploads/vielfalt_leben_lernen_projektdokumentation_jbs_kurt_loewenstein.pdf)

[loewenstein.de/uploads/vielfalt leben lernen projektdokumentation jbs kurt loewenstein.pdf](http://www2.kurt-loewenstein.de/uploads/vielfalt_leben_lernen_projektdokumentation_jbs_kurt_loewenstein.pdf)

Methodenhandbuch zum Thema Antiziganismus to poradnik zawierający gotowe standardy pracy ze stereotypami i nastawieniami wobec społeczności cygańskiej. Publikacja przygotowana została w wyniku doświadczeń 3 projektów realizowanych przez nieformalną placówkę oświatową i Stowarzyszenie Romów w Niemczech. Poradnik dostarcza informacji i porad, prezentuje skuteczne metody i zajęcia edukacyjne na temat przeciwdziałania niechęci wobec Romów w szkołach i w pracy z nauczycielami (i osobami dorosłymi).

<http://methodenhandbuch-antiziganismus.de/Start>

Fortbildungsinstitut für die Pädagogische Praxis to kompendium narzędzi edukacyjnych

i metod na temat różnorodności w szkołach podstawowych.

www.fippev.de

Früh aufgestellt - Viele Träume - Gleiche Chancen to efekt pozaformalnego doświadczenia edukacyjnego w szkołach podstawowych w zapobieganiu prawicowemu ekstremizmowi. Strona internetowa oferuje moduły edukacyjne do pracy nad różnymi wymiarami sprawiedliwości i empatii.

<http://www.fruehaufgestellt.de/>

Archiwum Dobrych Praktyk Edukacji Obywatelskiej to internetowa baza (przygotowana przez *polis*) pomysłów i wskazówek dotyczących nauczania, scenariuszy lekcji i praktyczne pomysły na projekty do realizacji w klasie.

<http://praxisboerse.politik-lernen.at>

ZARA – Civil Courage and Anti-Racism Work to austriacka inicjatywa, której twórcy opracowują i prezentują porady, środki zapobiegania i kampanie mające na celu podnoszenie świadomości na temat wszystkich form rasizmu.

www.zara.or.at

Vielfalter to edukacyjne przedsięwzięcie wspierające projekty, mające na celu promocję różnorodności kulturowej, wielojęzyczności itp.

www.viel-falter.org

MAP The Where We're From to interaktywna aplikacja, która pozwala śledzić migracje na całym świecie (obsługiwana przez IOM.int).

<http://www.iom.int/world-migration>

Campana Stop Racismo – hiszpańska kampania na rzecz zwalczania rasizmu, obejmująca także zajęcia dla szkół podstawowych i średnich.

<http://aulaintercultural.org/2014/10/27/campana-stop-racismo/>

Por Cuatro Esquinas to krótki film promujący tolerancję i empatię wobec innych ludzi.

https://www.youtube.com/embed/DBjka_zQBdQ?wmode=transparent&utm_source=tiching&utm_medium=referral

Polski portal **RÓWNOŚĆ.INFO** gromadzi materiały na temat szeroko rozumianej kwestii równości i przeciwdziałania dyskryminacji. Obejmuje publikacje, dokumenty prawne, artykuły, filmy video, i przykłady dobrych praktyk. Portal udostępnia zarówno najnowsze publikacje, jak i te, które ukazały się w Polsce od lat osiemdziesiątych dwudziestego wieku.

<https://rownosc.info/>

Strona internetowa **Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej** skierowana jest do osób i instytucji, które zajmują się edukacją formalną i nieformalną w Polsce i tematem upowszechniania edukacji antydyskryminacyjnej. Towarzystwo udostępnia instrukcje, raporty, materiały dydaktyczne dla nauczycieli, instytucji systemu oświaty, ministerstw odpowiedzialnych za edukację i naukę, ośrodków doskonalenia nauczycieli, trenerów i

trenerów osób dorosłych oraz młodzieży, instytucji zajmujących się edukacją nieformalną.

www.tea.org.pl

Volunteering Matters to organizacja, która jest zaangażowana w promowanie różnorodności i dba, aby żaden użytkownik serwisu nie ucierpiał z powodu negatywnej postawy innych wobec ich płci, stanu cywilnego, przekonań religijnych i politycznych, koloru skóry, rasy, pochodzenia etnicznego, wyznania, orientacji seksualnej, niepełnosprawności, skazania zatartego lub innego kryterium nie relewantnego w danej sytuacji.

<https://volunteeringmatters.org.uk/>

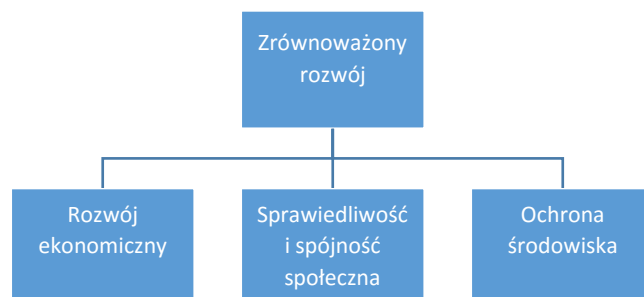
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ⁸

Kontekst międzynarodowy

W 1987 roku Światowa Komisja do spraw Środowiska i Rozwoju zdefiniowała zrównoważony rozwój, jako *rozwój, który zapewnia realizację potrzeb obecnego pokolenia bez wywierania negatywnego wpływu na zdolność przyszłych pokoleń do spełnienia ich potrzeb*.

Koncepcja ta zakłada istnienie trzech przecinających się filarów: 1) rozwoju ekonomicznego; 2) sprawiedliwości i spójności społecznej; 3) ochrony środowiska, które są ze sobą powiązane, i nie mogą być rozpatrywane osobno.

31

Wielowymiarowość zrównoważonego rozwoju została uwzględniona w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej (2006): *Trwały rozwój (...) ma zapewnić pokoleniom obecnym i przyszłym stały wzrost jakości życia i dobrobytu na Ziemi. Dlatego łączy się z propagowaniem dynamicznej gospodarki przy pełnym zatrudnieniu obywateli i wysokim poziomie ich wykształcenia, ochrony zdrowia, spójności społecznej i terytorialnej oraz ochrony środowiska — w świecie, w którym panuje pokój, bezpieczeństwo i poszanowanie różnorodności kulturowej*.

⁸ Rozdział ten opracowany został na podstawie następujących źródeł: http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency; Sustainable Development: <http://ec.europa.eu/environment/eussd>; EU communication campaign on climate action, 2014: http://ec.europa.eu/clima/publications/docs/campaign_desktop.pdf; Briefing Paper: Sustainable Development as a Key Policy Objective of the European Union. ClientEarth, 2011: www.clientearth.org/reports/procurement-briefing-no-1-sustainable-development-as-an-objective-of-the-EU.pdf; Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the review of the Sustainable Development Strategy, 2005 (Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie przeglądu strategii zrównoważonego rozwoju): <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52005DC0658>; European Commission: A decent life for all: Ending poverty and giving the world a sustainable future http://ec.europa.eu/europeaid/documents/2013-02-22_communication_a_decent_life_for_all_post_2015_en.pdf; Lehrpfad für eine nachhaltige Entwicklung. Jugendzentrum Troifach / Universität Graz / RCE Graz Styria, 2008: <http://regional-centre-of-expertise.uni-graz.at/de/forschen/ressourcen-downloads/lehrpfad-nachhaltige-entwicklung/>; The contribution of early childhood education to a sustainable society. UNESCO, 2008: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001593/159355E.pdf>

Kontekst polityki europejskiej

W Traktacie z Amsterdamu (1997) zrównoważony rozwój określony został jako nadrzędny cel i podstawowa zasada Unii Europejskiej. Strategia lizbońska (2001) również podkreśliła jego znaczenie i w tym samym roku, przyjęta została Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej.

W strategii przedstawionych zostało siedem priorytetów: 1) zmiana klimatu i czysta energia, 2) zrównoważony transport, 3) zrównoważona konsumpcja i produkcja, 4) ochrona zasobów naturalnych i gospodarowanie nimi, 5) zdrowie publiczne, 6) integracja społeczna, demografia i migracja, 7) wyzwania w zakresie globalnego ubóstwa i trwałego rozwoju. Celem jest dążenie do uwzględniania zasad zrównoważonego rozwoju we wszystkich procesach, decyzjach i działaniach podejmowanych przez Unię Europejską. Strategia nakłada obowiązek składania co dwa lata sprawozdań monitorujących postępy realizacji polityki Strategii.

W 2006 roku Strategia Zrównoważonego Rozwoju została odnowiona i dostosowana do nowych wyzwań stojących przed Unią Europejską i światem. Obok wielu innych zaleceń, strategia kładzie m.in. nacisk na połączenie Strategii UE z krajowymi strategiami na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz na wzmocnienie współpracy międzynarodowej, ponieważ jedynie na szczeblu globalnym sprostać można większości wyzwań.

Przegląd Strategii w 2009 roku wskazuje obszary, które nadal wymagają szczególnej uwagi (np. zmiana klimatu, wysokie zużycie energii w transporcie oraz utrata różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych). „EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” przyjęta w 2010 roku, także priorytetowo traktuje trwały rozwój, poświęcając jedną ze swoich inicjatyw przewodnich Europie efektywnie korzystającej z zasobów. *Efektywne gospodarowanie zasobami oznacza korzystanie z ograniczonych zasobów Ziemi w sposób zrównoważony, jednocześnie minimalizując wpływ na środowisko. Pozwala gospodarce wytwarzać więcej - zużywając mniej, uzyskiwać większą wartość przy mniejszych nakładach.*⁹

W swoim Komunikacie z 2013 roku „Godne życie dla wszystkich: Eliminacja ubóstwa i zapewnienie świata zrównoważonej przyszłości” Komisja Europejska bazuje na celach i doświadczeniach zarówno Milenijnych Celów Rozwoju ONZ, jak i Konferencji Narodów Zjednoczonych Rio+20 w sprawie Zrównoważonego Rozwoju. Celem komunikatu jest opracowanie „nowych przekrojowych ram politycznych po 2015, analiza wcześniejszych niedociągnięć i walka z ubóstwem oraz dalsze wspieranie zrównoważonego rozwoju aż do 2017 roku.

Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju

Celem edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju jest kształtowanie postaw:

- szacunku dla innych ludzi, przyszłych pokoleń jak również dla innych kultur,
- szacunku dla odmienności i różnorodności oraz natury,

⁹ European Commission – Resource efficiency: http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/ [dostęp 21.02.2017]

- zrozumienia, poczucia sprawiedliwości, poczucia odpowiedzialności, gotowości do podejmowania dialogu, ducha rozwoju naukowego i społecznej odpowiedzialności.¹⁰

Ponieważ to właśnie dzieci będą najdłużej żyły z konsekwencjami dzisiejszych działań, powinny one móc uczestniczyć w decyzjach, które dotyczą ich przyszłości. Prawa dziecka gwarantują dzieciom możliwość aktywnego uczestniczenia w podejmowaniu decyzji, które wpływają na ich życie, najbliższe otoczenie, społeczeństwo, politykę lub cały świat.

Naukowcy podkreślają, że procesy uczenia się u małych dzieci trwale kształtują ich wartości, postawy i zachowania. Jeśli dzieci we wczesnych latach życia nauczą się, jakie znaczenie ma oszczędzanie zasobów naturalnych i recykling i wypracują odpowiednie nawyki, odpowiednie podejście do podziału dóbr i nierówności społecznych, to najprawdopodobniej zachowają te postawy i nawyki w przyszłości.

Większość pedagogów i specjalistów pracujących z dziećmi zgadza się, że już małe dzieci zdolne są do krytycznej refleksji, podejmowania świadomych i złożonych moralnie decyzji, jak i do podjęcia konkretnego działania. *Dzieci mogą zrozumieć długoterminowe skutki ludzkich działań dla środowiska naturalnego poprzez zapoznanie się z sytuacją panującą w ich najbliższym otoczeniu, a następnie umieszczenie zdobytej wiedzy w kontekście globalnym. Jeśli np. rada dzielnicy podejmie decyzję o budowie drogi przebiegającej przez tereny zielone, dzieci mogą bezpowrotnie stracić plac zabaw i miejsce, w którym miały okazję do bezpośredniego kontaktu z naturą.*¹¹ Tematy i pytania dotyczące zrównoważonego rozwoju, które są często kierowane do młodszych dzieci, mogą brzmieć następująco:

- Jak możemy zmniejszyć i/lub lepiej wykorzystać odpady (np. zapobiegać powstawaniu odpadów podczas zakupów, naprawiać i ponowne wykorzystywać produkty, kupować rzeczy używane, segregować odpady i przerabiać na kompost)?
- Jaki wpływ mają nasze zachowania zakupowe i konsumenckie w odniesieniu do zrównoważonego rozwoju (np. zakupy sezonowe i regionalne, wspieranie sprawiedliwego handlu)?
- Które środki transportu wspierają zrównoważony rozwój (np. korzystanie z wspólnego samochodu i transportu publicznego, korzystanie z transportu lotniczego tylko, gdy jest to konieczne, środki transportu i ich wpływ na nasz ślad ekologiczny)?
- Jakie znaczenie ma dostęp do wody w odniesieniu do praw człowieka i jak możemy oszczędzać wodę pitną (np. używać splotek z podwójnym systemem spłukiwania, unikać mocnych środków czyszczących, wspierać bezpłatny dostęp do wody)?
- Jak mogę przyczynić się do zmniejszenia ubóstwa i do zniwelowania luk pomiędzy bogatymi i biednymi ludźmi/krajami (np. nabywać artykuły sprawiedliwego handlu, wspierać ludzi w lokalnej społeczności, działać w organizacjach pozarządowych i organizacjach zwalczających ubóstwo, analizować i krytykować politykę rządów).

¹⁰ *Lehrpfad für eine nachhaltige Entwicklung, Station 7. Bildung für nachhaltige Entwicklung.*

¹¹ *Kompasik. Poradnik edukacji na rzecz praw dziecka, Rada Europy 2009*

Aktywność: W przyszłość i z powrotem¹²
Czas: 60 minut

Wiek: 8+

Cele
Uczniowie i uczennice:

- uświadamiają sobie, w jaki sposób nasze działania i decyzje wywołują różne konsekwencje obecnie i w przyszłości;
- zastanawiają się, jakie działania mogą podjąć, by wpływać na swoje otoczenie.

Materiały dydaktyczne:
Przebieg

1. Poproś dzieci, aby utworzyły sześć zespołów badawczych. Dwa zespoły będą pracowały na jednym z trzech scenariuszy (sytuacje w przyszłości).
2. Wyjaśnij dzieciom: *Wyobraźcie sobie, że jesteście członkami zespołu badawczego, który udaje się w przyszłość. Gdy docieracie na miejsce, okazuje się, że minęło 10 lat. Sytuacja dookoła wygląda zupełnie inaczej od tej, która panuje dziś w waszym mieście lub na wsi. Dziesięć lat temu, podjęta została ważna decyzja przez jakiś rząd krajowy, samorząd lub Unię Europejską.*

Waszym zadaniem, jako zespołu badawczego jest znalezienie odpowiedzi na pytanie: Jakie konsekwencje i efekty na naturę i różne grupy ludzi ma decyzja, którą podjęto 10 temu?

3. Każdy zespół badawczy, dostanie kartkę papieru z opisem sytuacji w przyszłości (patrz poniżej). Dzieci powinny spisać i/lub narysować na plakatach swoje przypuszczenia i przewidywane konsekwencje. Gdy dzieci skończą malować plakaty, poproś, aby przygotowały prezentację dla innych grup.
4. Podczas omawiania prezentacji zadawaj dzieciom pytania pomocnicze: *Jakie są możliwe wady i zalety poszczególnych sytuacji? Czy uważasz, że te sytuacje mogą wpływać inaczej na różne grupy ludzi? Czy uważasz, że takie sytuacje mogłyby się naprawdę wydarzyć?*

Jeśli pracujesz ze starszymi dziećmi możesz zadać dodatkowo pytanie: Jeśli nie zgadzasz się z decyzjami podjętymi w podanych sytuacjach, co mógłbyś/mogłabyś zrobić jako pojedyncza osoba, grupa ludzi lub mając wsparcie jakiejś organizacji?

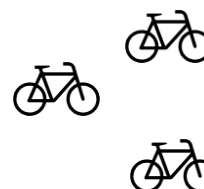
Jeśli jest na to czas, pozwól dzieciom na refleksję nad tym, jaki wpływ miały poszczególne scenariusze na prawa człowieka, czy były one łamane czy chronione? (rozwiniecie to jest odpowiednie dla dzieci starszych, które miały już do czynienia z tematem praw człowieka).

¹² **References for this section:** Turek, Elisabeth: *Into the future and back* [w:] *polis* aktuell 4/2015: Politische Bildung im neuen Lehrplan Geschichte und Sozialkunde/Politische Bildung, Zentrum *polis* (ed.), 2015: www.politik-lernen.at/site/gratisshop/shop.item/106356.html; *Kompasik. Poradnik edukacji na rzecz praw dziecka*, Rada Europy 2009

SCENARIUSZE DLA DZIECI W WIEKU 8-10 LAT

Aby zminimalizować zanieczyszczenie środowiska zdecydowano, że dzieci do szkoły mogą tylko chodzić pieszo, jeździć rowerem lub korzystać z komunikacji publicznej. Wyobraź sobie, że minęło 10 lat.

- Jakie skutki, konsekwencje i zmiany dostrzegasz w przyszłości?
- Jakie mogą być tego wady i zalety?
- Czy efekty są takie same dla wszystkich ludzi?

Rząd podjął decyzję, aby co roku każdej rodzinie wypłacić dużą premię, jeśli ta stosując recykling zmniejszy o połowę swoje odpady domowe (np. obniży ilość opakowań z tworzyw sztucznych). Wyobraź sobie, że minęło 10 lat.

- Jakie skutki, konsekwencje i zmiany dostrzegasz w przyszłości?
- Jakie mogą być tego wady i zalety?
- Czy efekty są takie same dla wszystkich ludzi?

Dziesięć lat temu, wszystkie parki i tereny zielone zostały przekształcone w parkingi.

- Jakie skutki, konsekwencje i zmiany dostrzegasz w przyszłości?
- Jakie mogą być tego wady i zalety?
- Czy efekty są takie same dla wszystkich ludzi?

SCENARIUSZE DLA DZIECI W WIEKU 11-12 LAT

Z powodu kryzysu finansowego i braku pieniędzy, dziesięć lat temu Unia Europejska zdecydowała się sprzedać wszystkie istniejące rezerwy przyrody.

- Jakie skutki, konsekwencje i zmiany dostrzegasz w przyszłości?
- Jakie mogą być tego wady i zalety?
- Czy efekty są takie same dla wszystkich ludzi?

Dziesięć lat temu rząd zabronił używać samochodów, chyba że w środku znajdują się przynajmniej cztery osoby.

- Jakie skutki, konsekwencje i zmiany dostrzegasz w przyszłości?
- Jakie mogą być tego wady i zalety?
- Czy efekty są takie same dla wszystkich ludzi?

Dziesięć lat temu rząd zdecydował, że supermarkety i rolnicy nie mogą wyrzucać żadnego jedzenia, bo będą musieli płacić wysokie kary. Muszą więc, znaleźć inne rozwiązania na to, co zrobić z resztkami albo ewentualnym nadmiarem jedzenia.

- Jakie skutki, konsekwencje i zmiany dostrzegasz w przyszłości?
- Jakie mogą być tego wady i zalety?
- Czy efekty są takie same dla wszystkich ludzi?

BAZA DOBRYCH PRAKTYK

Kompasik. Poradnik edukacji na rzecz praw dziecka (Compasito. Manual on Human Rights Education for Children) to zbiór sprawdzonych pomysłów i ćwiczeń na temat edukacji na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi, w tym takich.

www.eycb.coe.int/compasito/

<http://www.bc.ore.edu.pl/Content/185/Kompasik.pdf> (wersja polska)

Kompas. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą (Compass. Manual on Human Rights Education with Young People) to zbiór sprawdzonych pomysłów i ćwiczeń na temat edukacji na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi.

www.eycb.coe.int/Compass/en/contents.html

<http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=189&from=publication> (wersja polska)

Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa oferuje materiały edukacyjne i scenariusze zajęć do pracy przedszkolakami.

www.eduglob.silesius.org.pl

Centrum Edukacji Obywatelskiej prowadzi stronę internetową zawierającą materiały edukacyjne dla nauczycieli i pedagogów na temat zrównoważonego rozwoju.

<http://globalna.ceo.org.pl>

Austriackie **Archiwum Dobrych Praktyk** gromadzi wskazówki metodyczne, scenariusze lekcji i praktyczne pomysły na projekty, które można realizować w klasie.

<http://praxisboerse.politik-lernen.at>

Council of Europe/North-South Centre prowadzi stronę internetową zawiera materiały dydaktyczne na temat edukacji globalnej.

<http://nscglobaleducation.org/>

Education for Sustainable Development to platforma zawiera zarówno informacje ogólne jak i materiały dydaktyczne dla wszystkich poziomów edukacji.

www.bne-portal.de

Education for Sustainable Development – Good Practices in Early Childhood to zbiór programów, projektów i przykłady dobrych praktyk z całego świata przygotowany przez UNESCO.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002174/217413e.pdf>

Umwelt Bildung FORUM to organizacja oferuje wsparcie edukacyjne dla pedagogów w formalnym (szkoły i uczelnie wyższe) i nieformalnym (kształcenie uzupełniające, kształcenie ustawiczne) systemie edukacji w Austrii. W sekcji „Materiały online” dostępne są liczne narzędzia online, filmiki video i ćwiczenia na zajęcia na temat edukacji na rzecz

zrównoważonego rozwoju.

www.umweltbildung.at

Good Practices in Education for Sustainable Development in Europe and North America to publikacja przygotowana przez UNESCO, która przedstawia przykłady dobrych praktyk w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju w około 40 krajach.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001533/153319e.pdf>

Leuchtpol oferuje różnorodne projekty i materiały do nauki na temat klimatu i zrównoważonego rozwoju.

www.leuchtpol.de

Fundacja Partners Polska udostępnia scenariusze lekcyjne dla nauczycieli na temat Milenijnych Celów Rozwoju.

www.makutanojunction.org/pl

Polska Akcja Humanitarna udostępnia na swojej stronie materiały edukacyjne na temat zrównoważonego rozwoju.

www.pah.org.pl

Polska Zielona Sieć udostępnia na swojej stronie materiały edukacyjne i informacyjne.

<http://globalnepoludnie.pl/Edukacja-globalna>

The Contribution of Early Childhood Education To a Sustainable Society to podręcznik przygotowany przez UNESCO, który zawiera rozważania i zalecenia naukowców i specjalistów w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001593/159355E.pdf>

SOLIDARNOŚĆ

Kontekst ogólny

Każdy człowiek potrzebuje innych ludzi na każdym etapie życia, nie tylko w młodości lub na starość. Mamy potrzeby, które chcielibyśmy realizować z pomocą innych. Taka relacja wzajemnej pomocy i współpracy między ludźmi polega na uznaniu innych za równie ważnych jak my sami, i pomaga wspólnie przetrwać trudne chwile. Solidarność, będąc pragnieniem niesienia pomocy innym oraz poczuciem, że należy troszczyć się o tych, którzy tego potrzebują, jest jedną z najbardziej wyjątkowych i cennych wartości ludzkich.

Solidarność oznacza jedność, porozumienie uczuć lub działań oraz okazywanie wzajemnego wsparcia.

Solidarność to wartość przeciwstawna do egoizmu. To umiejętność rozpoznawania i dzielenia potrzeb innych. Chętnie okazujemy solidarność z rodziną, przyjaciółmi, kolegami z pracy i wielu innymi. Równie dobrze możemy (i powinniśmy) solidaryzować się z nieznanymi, tak jak to robimy, gdy ustępujemy miejsca w autobusie osobie starszej, pomagamy niewidomemu przejść przez ulicę, wspieramy tych, którzy mają trudności z czytaniem, pomagamy osobom na wózku lub poruszającym się o kulach pokonać jakąś fizyczną przeszkodę, lub kiedy ogarnia nas złość, gdy widzimy przejawy rasizmu i dyskryminacji ze względu na płeć.

Oprócz okazywania solidarności w danych sytuacjach lub w stosunku do pojedynczych osób, możemy okazywać ją zbiorowo, za pomocą instytucji lokalnych, krajowych czy międzynarodowych, które działają na rzecz osób lub grup będących w trudnej sytuacji ekonomicznej lub społecznej: borykających się z biedą, ofiar katastrof naturalnych i innych okoliczności życiowych. Często, w krajach, w których panuje kryzys humanitarny, jedyną nadzieją ofiar kryzysu na przetrwanie spoczywa w innych państwach, które dysponują odpowiednimi środkami pomocowymi. Na tym polega solidarność międzynarodowa.

Niezależnie od tego, jaką przyjmuje formę, solidarność sprawia, że czujemy się szczęśliwsi. Aby być ludźmi, którzy potrafią troszczyć się o innych, musimy traktować wszystkich w taki sposób, w jaki sami chcielibyśmy być traktowani, gdybyśmy to my potrzebowali pomocy; oczywiście, by móc pomagać innym, musimy też zatroszczyć się o siebie samych.

Solidarność, oprócz tego, że jest prawem, które nam przysługuje, jest także obowiązkiem, wspólną odpowiedzialnością, którą czujemy, by uczynić świat lepszym i sprawiedliwym. Każdy może, a nawet powinien uczestniczyć w tym wysiłku.¹³

Kontekst polityki europejskiej

Unia Europejska zbudowana jest na poszanowaniu godności ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego oraz praw człowieka, w tym praw mniejszości narodowych.

Wartości te są wspólne dla wszystkich Państw Członkowskich. Co więcej, społeczeństwa Państw Członkowskich cechuje pluralizm, niedyskryminacja, tolerancja, sprawiedliwość, oraz równość kobiet i mężczyzn. Wartości te odgrywają ważną rolę, zwłaszcza w dwóch szczególnych przypadkach. Po pierwsze, poszanowanie tych wartości, to warunek wstępny przyjęcia nowego Państwa Członkowskiego do Unii. Po drugie, naruszenie tych wartości, może doprowadzić do zawieszenia niektórych praw wynikających z członkostwa w Unii.

¹³ Opracowano na podstawie Cives Project, *Primary and Secondary Citizenship Education Handbooks*.

Klauzula solidarności została wprowadzona w Artykule 222 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej. W 2014 roku Unia Europejska przyjęła decyzję o ustanowieniu zasad i procedur zastosowania tej klauzuli, która gwarantuje, że wszystkie zaangażowane strony będą współpracowały na poziomie krajowym i unijnym, aby podjąć szybką, skuteczną i przeprowadzoną w sposób spójny reakcję, w przypadku ataku terrorystycznego, klęski żywiołowej lub katastrofy spowodowanej przez człowieka.

Europejski Fundusz Solidarności (the European Union Solidarity Fund) został utworzony, by umożliwić reagowanie na poważne klęski żywiołowe i zapewnić europejską solidarność w stosunku do mieszkańców Unii, w dotkniętych regionach Europy. Przyczyną powołania Funduszu do życia, były poważne powodzie, które nawiedziły Europę Centralną latem 2002 roku. Od tamtej pory, z pomocy Funduszu skorzystano w 70 różnych przypadkach klęsk żywiołowych, takich jak powodzie, pożary lasów, trzęsienia ziemi, wichury i susze. Wsparcie w wysokości ponad 3.7 mld euro otrzymały 24 kraje Europy.

Aktywność: Solidarność - Wzajemne zrozumienie¹⁴

Czas: 60 minut

Wiek: 10+

Cele

Uczniowie i uczennice:

- dzielą się swoimi przemyśleniami i opiniami na wybrany temat oraz zapoznają się z poglądami i opiniami innych na temat rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii i nietolerancji;
- analizują swoją rolę jako członków społeczeństwa oraz wskazują różnice w sposobach myślenia członków grupy;
- uświadamiają sobie, na czym polega odpowiedzialność za własne słowa i działania.

Materiały dydaktyczne:

- tablica do prezentacji, markery lub ewentualnie rzutnik
- lista z przygotowanymi zdaniem

Metodologia/Uwagi

Przed rozpoczęciem ćwiczenia warto zapisać zdania (przykłady promowania solidarności) wykorzystywane w ćwiczeniu na flipcharcie lub na slajdach rzutnika.

Przykłady solidarnego działania

Okazywanie naszej solidarności z rodziną i przyjaciółmi, ale też z sąsiadami poprzez niesienie pomocy, współpracę i dzielenie się.

Podejmowanie dialogu z dziećmi, i ukazywanie im, w jaki sposób mogą pomagać, wspierać i współpracować z innymi, aby w duchu tych wartości zwalczać negatywne i samolubne postawy i działania.

¹⁴ Ćwiczenie opracowane zostało na podstawie ćwiczenia "Gdzie staniesz?" z publikacji "Wszyscy równi, wszyscy różni", European Youth Centre, 1995, p.178-180; http://www.moec.gov.cy/pagkosmia_ekpaidefsi/docs/All_different_all_equal.pdf [dostęp 21.02.2017]

Prezentowanie zdjęć, filmów video lub muzyki, które pokazują obyczaje, zachowania, sposób ubierania się, zwierzęta lub pomniki w innych państwach, co pomoże dzieciom poznawać jak wygląda świat poza ich najbliższym środowiskiem.

Doskonałą pomocą dydaktyczną, mogą być filmy, które promują wartości. Oglądając je, dzieci nie tylko będą się dobrze bawić, ale także uczyć się tych wartości poprzez historyjki stosowne do ich wieku.

Zaprezentowanie dzieciom pozytywnych przykładów solidarnych ludzi, i tego jak wiele potrafią zdziałać swoimi czynami. Dobrym pomysłem może być przeprowadzenie rozmowy z Ambasadorem Dobrej Woli z jednej z organizacji pozarządowych.

1. Poproś dzieci, aby wyobraziły sobie, że po jednej stronie klasy znajduje się znak minus (-), a po drugiej znak plus (+). Wyjaśnij, że za chwilę przeczytasz kilka zdań, a dzieci, które się z nimi nie zgadzają, powinny stanąć po tej stronie klasy, gdzie jest znak minus. Ci, którzy się ze zdaniem zgadzają, powinni przejść do części sali ze znakiem plus. Te z dzieci, które nie mają opinii, lub nie potrafią się zdecydować, pozostają na środku sali w „strefie wątpliwości”, i będą się miały szansę wypowiedzieć, kiedy pozostałe strony zakończą dyskusję.
2. Przeczytaj pierwsze zdanie (z listy zamieszczonej poniżej).

IMIGRANCY ZABIERAJĄ NAM DOMY I PRACĘ.

MIŁOŚĆ MOŻE ROZWIĄZAĆ KAŻDY PROBLEM.

ORYGINALNE JEST SKUTECZNE.

LEPIEJ JEST NIE DAĆ NIC, NIŻ DAĆ BYLE CO.

TRZEBA BYĆ BOGATYM, BY SIĘ DZIELIĆ Z INNYMI

Kiedy wszyscy ustawią się na wybranych przez siebie pozycjach, poproś, aby ci, którzy stoją przy ścianach, po kolei wyjaśnili pozostałym, dlaczego wybrali tę właśnie stronę. Dzieci powinny postarać się przekonać resztę grupy, że to oni mają rację i dlatego inni powinni do nich dołączyć.

Na każde zdanie przeznacz około 5-8 minut. Kiedy wszyscy się już wypowiedzą, zapytaj, że czy któraś z osób chciałaby zmienić miejsce. Jeśli tak, to może to zrobić teraz. Następnie udziel uczestnikom, którzy stoją się w „strefie wątpliwości”.

Przeczytaj drugie zdanie i powtórz cały proces.

Aby zachęcić dzieci do aktywnego udziału, możesz poprosić najmniej aktywnych członków, aby wyrazili swoje zdanie. W podobny sposób, osoby, które się za często odzywają, poproś, aby chwilę zaczekały. Zdania są celowo kontrowersyjne. Ważne jest, aby wyjawiać to dopiero na samym końcu przeprowadzania oceny.

3. Kiedy omówione zostaną wszystkie kwestie, od razu przejdź do przeprowadzenia oceny ćwiczenia. Rozpocznij od postawienia uczniom i uczennicom pytań (wybierz kilka, najistotniejszych z punktu widzenia grupy): *Co czułeś/czułaś podczas ćwiczenia? Czy miałeś/miałaś trudności z wyborem strony? Dlaczego? Jakiego rodzaju argumentów używali Twoi koledzy, opierających się na faktach czy odwołujących się do emocji? Które były bardziej skuteczne? Czy widzisz jakieś porównania pomiędzy tym, co dane osoby zrobiły lub powiedziały w trakcie ćwiczenia a rzeczywistością? Czy przeczytane zdania są słuszne? Czy ćwiczenie było przydatne? Jak uważnie słuchamy argumentów innych ludzi? Na ile zrozumiałe są nasze wypowiedzi? Czy to prawda, że im jesteśmy mniej precyzyjni, tym jest łatwiej o nieporozumienie? Na ile konsekwentni jesteśmy w naszych opiniach i poglądach?*

4. Podsumuj ćwiczenie. Pomimo wieloznaczności zdań, każde z nich zawierało jakąś prawdę. Wyjaśnij, że w każdym procesie komunikacji zdarza się, że to samo stwierdzenie, różni ludzie inaczej interpretują. Normalne jest też to, że ludzie myślą inaczej i często nie zgadzają się ze sobą w kwestii swoich poglądów. Nie zawsze dana postawa lub stanowiska są albo właściwe albo złe. Ważniejsze jest, aby znać i rozumieć powody, które wpływają na daną opinię.

Pomóż dzieciom znaleźć odniesienia do codziennej rzeczywistości. Często bierzemy pod uwagę tylko jedną stronę problemu. Zdarzają się sytuacje, że jesteśmy proszeni o poparcie czegoś, ale nie zawsze daje nam się możliwość przemyślenia, dlaczego powinniśmy to zrobić.

5. Na zakończenie powiedz uczniom, że nie jest łatwo otwarcie głosić swoje przekonania, czasami bywa to wręcz niebezpieczne. Podkreśl, że nie powinni czuć się osamotnieni, bo są też inni ludzie, którzy każdego dnia robią wiele by uczynić świat lepszym. Zauważ, że zawsze jest coś, co można zrobić.

Zachęć uczniów, by wymyślili jak najwięcej przykładów na temat tego, co można zrobić, żeby poprawić warunki życia mniejszości w ich społeczności, oraz wspierać prawa człowieka w kraju i za granicą, i podejmij działania - choćby i niewielkie.

BAZA DOBRYCH PRAKTYK

Austriackie Archiwum Dobrych Praktyk Edukacji Obywatelskiej to austriacka internetowa baza dobrych praktyk z pomysłami i wskazówkami dotyczącymi nauczania. Zagadnienia można posortować w encyklopedii zgodnie z tematyką i etapem nauczania. Dostępna jest też funkcja wyszukiwania na podstawie słów kluczowych, która obejmuje tematy związane z „solidarnością”, takie jak prawa kobiet, więzi pokoleniowe, osoby niepełnosprawne itp.

<http://praxisboerse.politik-lernen.at>

Encyclopaedia on Politics for Young People to encyklopedia online, stworzona przez the austriackie Ministerstwo Edukacji, Sztuki i Kultury. Zawiera ponad 600 haseł, których tematyka koncentruje się na polityce, ekonomii, polityce europejskiej i międzynarodowej oraz wszystkich zagadnieniach związanych z tymi dziedzinami, m.in. z solidarnością.

www.politik-lexikon.at

Academy of Central European Schools (ACES) prezentuje zbiór narzędzi edukacyjnych (w języku angielskim), który zawiera metody i ćwiczenia na różne tematy, m.in. „solidarność”.

www.aces.or.at

Hiszpańskojęzyczny dokument z ćwiczeniami i pomysłami pomysłów do pracy wokół tematu solidarności, wykorzystujących zabawę.

<http://www.ub.edu/valors/Estilos%20UB/Articlesdinternet/Ed.%20per%20a%20l%C3%88tica%20i%20la%20Solidaritat/Actividades%20para%20educaci%C3%B3n%20de%20la%20solidaridad,%20HEGOA.pdf>

Na stronie **ticambia.org** znajdziesz ćwiczenia, których celem jest rozwijanie krytycznego myślenia i praca nad solidarnością w klasie.

http://www.ticambia.org/guia-de-recursos/recursos?id_linea=0&id_tipo_recurso=0&id_destinatario=1&limit_start=10

Wśród wielu projektów realizowanych przez **Centrum Edukacji Obywatelskiej** znajduje się projekt dotyczący edukacji obywatelskiej promującej solidarność (Solidarna Szkoła).

<https://solidarna.ceo.org.pl/>

Amnesty International opracowało wiele materiałów dla uczniów i nauczycieli szkół podstawowych na temat praw człowieka

<https://www.amnesty.org.uk/primary-schools-education-resources>

Equality and Human Rights Commission oferuje szereg scenariuszy lekcji i materiałów, w tym na temat praw człowieka.

<http://www.equalityhumanrights.com/private-and-public-sector-guidance/education-providers/secondary-education-resources/resource-toolkit/lesson-plan-ideas/lesson-8-what-are-human-rights>

Caritas Australia to organizacja katolicka udostępniająca materiały do pobrania na temat solidarności.

<http://www.caritas.org.au/learn/catholic-social-teaching/educational-toolkit/middle-primary-resources/solidarity>

Teaching for Solidarity Strona poświęcona solidarności, zawierająca materiały lekcyjne, studia przypadków oraz inne materiały. <http://teachingforsolidarity.com/projects/vision-and-values/>